

Una aproximació a la pobresa en el treball. 2023

febrer 2024

[d](#) [f](#) [x](#) [@](#) [@ccoocatalunya](#)
ccoocat

Direcció de l'informe:
Ricard Bellera Kirchhoff

Coordinació:
Alberto Ferrer Escrig
Romina Garcia Inglés

Elaboració:
Alberto Ferrer Escrig
Romina Garcia Inglés
Saida Ehliluch El Antit
Salvador Clarós Ferret

Maquetació:
Ana Segura Cintas

Suport administratiu:
Pilar Maín Olmeda

Fem un agraïment especial a Víctor Tirado, per les seves valuoses reflexions i aportacions, especialment en relació al capítol 1.2.

febrer 2024

amb el suport de:

**Diputació
Barcelona**

Taula de continguts

Resum executiu	5
Capítol 1. Context socioeconòmic a Catalunya	10
1.1. La crisi de preus mostra símptomes evidents de recuperació però continua llastant el poder adquisitiu de les persones treballadores	10
1.2. La mercantilització de drets bàsics com l'habitatge o l'alimentació disparen els beneficis empresarials empesos per la pujada de preus	18
1.3. Dos anys després de la reforma laboral, el mercat de treball guanya en estabilitat, però continua tenint reptes pendents respecte la qualitat de l'ocupació	26
Capítol 2. Pobresa en el treball	30
2.1. La reforma laboral redueix la rotació laboral	30
2.2. 406.000 persones menors de 65 anys viuen en llars amb una intensitat del treball molt baixa	32
2.3. Cal reduir la parcialitat involuntària, especialment la femenina, per tal d'evitar situacions de pobresa laboral	35
2.4. L'evolució salarial impacta positivament en major mesura en aquelles persones amb salaris més baixos	38
2.5. El salari mínim interprofessional continua el seu increment, desactivant les acusacions interessades de que frenarien el creixement de l'ocupació	44
2.6. La taxa de pobresa en el treball es manté estable i resisteix en un escenari macroeconòmic advers	48
2.7. La millora de les prestacions per atur resulta decisiva per reduir la població treballadora en risc de pobresa o exclusió social	50
Capítol 3. Reivindicacions sindicals	53
Bibliografia utilitzada	57

Resum executiu

El present informe continua el treball que venim fent des de CCOO des de ja fa uns quants anys i torna a abordar el fenomen de la pobresa en el treball amb la pretensió de caracteritzar les causes que l'originen, determinar quin és el seu pes sobre el conjunt de la població i copsar quina és la seva evolució recent per tal de proposar recomanacions sindicals per revertir-la.

Tal i com ja vam fer en la passada edició del 2022, **abordem l'informe des d'un enfocament integral i no ens limitarem a analitzar l'evolució de les dades de pobresa laboral sinó que situarem aquestes dades en un marc més ampli, que ens permeti conceptualitzar millor aquest fenomen** i entendre amb major claredat les causes i les implicacions que té per a les persones afectades i per al conjunt de la societat. Per aquest motiu, hem estructurat l'informe en diversos capítols, que analitzen àmbits que tenen relació directa amb la pobresa laboral, ja sigui perquè són àmbits en què es creen les condicions que afavoreixen o redueixen aquesta pobresa laboral (per exemple, polítiques macroeconòmiques com ara les polítiques monetàries adreçades a gestionar els episodis d'inflació) com també aquelles polítiques que incideixen de manera directa en la situació d'ingressos de les persones i que tenen influència directa en les situacions de pobresa (per exemple, les polítiques d'habitatge o les de protecció social). Creiem que, d'aquesta manera, oferim una perspectiva holística, que permet entendre millor quines són les causes i les conseqüències de la pobresa laboral. Per motius d'extensió, no podrem entrar a fons en tots els temes exposats però sí que creiem que resulta d'utilitat oferir aquesta anàlisi, diversa i plural en les seves temàtiques, per abordar el fenomen de la pobresa laboral.

Aquest informe s'estructura en una primera part de caràcter analític, subdividida en dos grans apartats: el primer que analitza el context socioeconòmic general i el segon que entra directament en l'anàlisi de la pobresa en el treball. Cap al final del document, hem emplaçat les reivindicacions sindicals. Aquestes reivindicacions tenen la voluntat de que aquest informe no esdevingui únicament en un exercici teòric d'anàlisi sinó que fem valdre la nostra condició de sindicat sociopolític i, per tant, intentem incidir en la millora de tot allò que afecta al conjunt de persones treballadores del nostre país.

A continuació passem a oferir un **breu resum de cadascun dels apartats de l'informe** que tenen a veure amb l'anàlisi i que recomanem que complementeu, com a mínim, amb la lectura de les reivindicacions sindicals, que trobareu en la part final del document.

1.1.

Un dels principals elements que ha contribuït a l'empobriment de la població catalana en els darrers anys ha estat l'episodi d'**inflació**, que ha tingut orígens globals i que ha colpejat també de manera específica al nostre país. Passat un episodi de deflació durant el 2020 a causa dels efectes de la pandèmia, el 2021 registra els inicis d'una inflació que encara perdura, tot i que cal destacar que els seus efectes s'han moderat de manera notable en relació a l'any anterior. Malgrat aquesta **bona evolució de la inflació** cal destacar l'**elevat nivell encara persistent de la inflació subjacent**. D'altra banda, destaquem les ineficients polítiques monetàries del Banc Central Europeu, que contrasten amb la utilitat demostrada de les polítiques de control de preus focalitzades en determinats productes de caràcter estratègic ("excepció ibèrica"). Finalment, acabem el capítol destacant la **important connexió entre les polítiques de determinació del tipus d'interès del BCE**, enfocades teòricament a controlar la inflació, i l'**encariment del crèdit hipotecari** (euribor), que provoquen que les famílies catalanes han de destinar una major part de la seva renda disponible per afrontar les despeses relacionades amb l'habitatge, contribuint a l'extensió de la pobresa laboral.

1.2.

Aquest capítol aborda de manera específica l'**increment de preus** de béns bàsics com l'**habitatge i els aliments**. Durant el darrer any constatem que persisteixen les enormes dificultats per accedir a un habitatge, ja sigui en la modalitat de compra com també en la de lloguer. Totes dues modalitats de compra funcionen com a vasos comunicants en els que, l'encariment dels habitatges d'una modalitat augmenta la demanda de l'altra i, per tant, també acaba encarint-se. Els determinants de l'increment de preus són diversos i un d'ells el trobem en l'encariment del crèdit hipotecari al que hem fet esment anteriorment. Destaquem també l'enorme dificultat d'accedir a un habitatge per a la població jove i com això llasta la seva capacitat d'emancipació. D'altra banda, el preu dels aliments continua incrementant-se de manera molt accentuada, **afectant en major mesura a aquelles persones amb menor nivell d'ingressos que han de destinar una major part de la seva renda disponible** per adquirir els aliments. En aquest augment de preus dels aliments influeixen els conflictes geopolítics recents però també el comportament empresarial oportunista.

1.3.

Amb una perspectiva temporal ja de dos anys des de l'implementació de la darrera reforma laboral, ja podem dir que el nou paradigma que suposa aquesta reforma ha contribuït de manera determinant a constituir un **mercat de treball català més sòlid i resilient**. Aquest mercat de treball es caracteritza per una

capacitat de creació d'ocupació molt destacada i una **reducció molt acusada de la cultura empresarial de la temporalitat**, que suposava un llast per l'horitzó vital de les persones i, fins i tot, per millorar la productivitat. Finalment, també destaquem l'impacte positiu que van tenir durant la pandèmia els instruments de flexibilitat interna, com els ERTO i com aquests s'han reformulat (mecanisme RED) per formar part d'una **nova cultura laboral basada en la flexibilitat interna i no en l'externa**, que consistia en elevades bosses de persones amb contracte temporal que s'acomiadaven ràpidament durant els cicles recessius.

2.1.

L'important canvi de paradigma que suposa l'entrada en vigor de la darrera reforma laboral té com un dels principals efectes la **disminució de la rotació laboral**. En concret, hem passat d'un índex de rotació de 2,4 % el 2021 a un de 2,2 % el 2022. Aquesta reducció en la rotació pot semblar tímida però cal tenir en compte que recullen els efectes de tan sols un any de posada en marxa de la reforma. A Catalunya però no s'ha reduït de manera homogènia per al conjunt de la població treballadora sinó que observem una distribució desigual en funció d'algunes variables, com ara el sexe. En concret, les dones redueixen en una mesura molt similar als homes el seu índex de rotació però, com les dones partien d'una situació clarament pitjor, **es continuen reproduint les diferències per raó de sexe**, també dins de l'àmbit de la rotació laboral. La situació inversa passa amb les **persones joves, que sí que veuen disminuïda la seva rotació laboral en major mesura**, tot i que lleugerament, en relació a les persones treballadores de major edat.

2.2.

En aquest informe també abordem la **baixa intensitat en el treball com un dels elements fonamentals que configuren la pobresa laboral**. A Catalunya, amb les darreres dades disponibles, hi ha 406.600 persones menors de 65 anys que viuen en llars amb baixa intensitat de treball. Cal doncs reduir la parcialitat involuntària així com impulsar canvis en el sistema productiu que redueixin l'estacionalitat i apostin per activitats productives que garanteixin una major estabilitat laboral al llarg de tot l'any. Finalment, cal revertir les diferències per raó de sexe en la baixa intensitat en el treball, que afecta més intensament a les dones que no pas als homes.

2.3.

Catalunya continua registrant taxes de parcialitat molt elevades, tot i que, en comparativa, són menors que les de l'estat i de la Unió Europea. El més relle-

vant és que **bona part** d'aquesta **parcialitat té un caràcter involuntari** i les persones que treballen a temps parcial desitjarien treballar en una major proporció de la seva jornada laboral. La taxa de parcialitat va experimentar un creixement espectacular durant la darrera dècada, passant d'una taxa del 23,4 % el 2008 a una de 49,1 % el 2019 tot i que **en els darrers anys s'està reduint** (el 2023 la taxa era de 38,4 %). Finalment, cal destacar també que la **parcialitat té rostre femení** (hi ha més de 12 punts percentuals de diferència entre les taxes de parcialitat femenina i masculina) i, per tant, registra una major presència en aquells sectors més feminitzats.

2.4.

Les dades relatives a l'**evolució salarial** ens mostren una **evolució salarial moderadament positiva en els darrers anys, que ha impactat en major mesura a aquelles persones que es situen en la franja salarial més baixa**. Aquestes persones han registrat un increment del seu salari del 28,7 % en els darrers cinc anys, **fruit principalment** de l'important **increment de l'SMI** durant els darrers anys. Tot i així cal interpretar aquestes dades amb prudència, atès que la inflació també ha estat elevada en el darrer període i ha absorbit una part destacada d'aquests guanys. De manera complementària cal destacar com **continua la bretxa de gènere** també en allò relatiu a la retribució salarial, amb una diferència de més de 5.000€ bruts anuals en la mediana salarial, a favor dels homes. Aquesta bretxa salarial **però es va reduint al llarg dels darrers anys, especialment en aquelles dones amb salaris més baixos**. Finalment, cal posar en evidència que els **salaris presenten diferències de caràcter sectorial**, sent el sector de la indústria aquell que facilita millors salaris però perdent distància en relació als serveis i, en menor mesura, a la construcció.

2.5.

El **salari mínim interprofessional s'ha incrementat de manera molt significativa en els darrers anys**, superant la barrera simbòlica dels 1.000 € i situant-se en 1.080 el 2023. Aquest increment ha estat determinant per millorar la capacitat adquisitiva d'aquelles persones treballadores que es situaven en la franja salarial més baixa, especialment dones, persones joves i estrangeres. Però també cal destacar que **ha estat útil per reduir la desigualtat i reduir la pobresa laboral**. Amb una perspectiva temporal més àmplia que la que teníem en el moment de redactar l'informe anterior es confirma que els **possibles efectes negatius que un increment de l'SMI podria tenir sobre el volum d'ocupació no tenien fonament** i la creació d'ocupació continua a bon ritme i seguint una trajectòria ascendent. Finalment, apuntem que els beneficis evidenciats en l'increment de l'SMI justifiquen posteriors augments per garantir que el l'SMI actuï com un veritable sòcol contra la pobresa laboral i es situï en tot moment per sobre del 60 % del salari mitjà, tal i com recomana la Carta Social Europea.

2.6.

L'evolució històrica en la darrera dècada de la **taxa de pobresa** ens permet observar com, malgrat un context macroeconòmic advers (les darreres dades disponibles són de 2022, any en que la inflació va assolir el seu pic), la taxa de pobresa **es manté estable**, incrementant només una dècima respecte l'any anterior i situant-se en el 10,9 %. Aquesta taxa total presenta diferències per sexes sent els homes qui presenten una taxa més elevada (11,9 % pels homes i 9,8 % per les dones). Cal destacar com les **persones treballadores més joves, registren taxes de pobresa superiors a les persones treballadores de major edat** (14,3 % davant 10,8 %) i com **també el major nivell formatiu de la persona treballadora garanteix una millor protecció davant la desocupació i davant la pobresa**, posant de manifest la importància de reforçar el sistema de formació i qualificacions professionals. Aquestes dades configuren un perfil de la persona treballadora en situació de pobresa laboral com aquella persona majoritàriament jove i/o amb un nivell formatiu baix. Malgrat és inasumible com a societat que gairebé l'11 % de la població treballadora (373.200 persones a Catalunya) estigui per sota del llindar de la pobresa, l'evolució històrica és positiva i cal tenir present els avenços registrats en els darrers anys (el 2018., tan sols cinc anys enrere, la taxa era de 14,4 %). Sens dubte, els avenços salarials aconseguits i els increments consecutius de l'SMI ha condicionat que la taxa de pobresa no s'hagi incrementat en un context econòmic complicat com és l'actual.

2.7.

L'evolució de les **prestacions contributives d'atur** en els darrers anys **mostren una tendència de creixement en la quantia mitjana de la prestació rebuda, al llarg dels darrers anys, fruit de la millora de les bases de cotització de les persones perceptores de la prestació**. Aquesta millora en les bases de cotització **té relació directa amb les millores salarials i, molt especialment, amb les millores en l'SMI** que s'han registrat en els darrers exercicis. Malgrat aquesta dinàmica positiva, cal tenir present l'elevat increment de preus viscut al darrer episodi inflacionari, que hem introduït abastament en aquest informe i que fa que l'increment de la quantia de les prestacions en termes reals, descomptant els efectes de la inflació, sigui clarament inferior a l'increment en termes nominals. Finalment, destaquem que la quantia mitjana de les prestacions contributives no hauria de situar-se tan a prop del llindar del risc de pobresa per tenir un efecte veritablement protector davant d'aquesta.

La crisi de preus mostra símptomes evidents de recuperació però continua llastant el poder adquisitiu de les persones treballadores

Primera etapa en la crisi de preus. Desencadenants i deflació

L'anàlisi de l'evolució dels preus en els darrers anys no pot obviar el context sanitari, socioeconòmic i geopolític que han definit aquest darrer període atès que han contribuït a una evolució excepcional en els preus, que ha tingut i continua tenint una gran afectació per a les persones treballadores. Centrarem la nostra anàlisi en el període 2020-2023 perquè la gran variabilitat que es registra en el comportament dels preus comença amb la **irrupció** massiva i global de la **pan-dèmia de COVID-19**, el març de 2020. En aquell moment, els preus comencen a descendir amb més intensitat a causa de la important **reducció en el consum de béns i serveis**, com a conseqüència de les restriccions a la mobilitat que va imposar la pandèmia sanitària i de les aturades de la producció en alguns sectors. En aquest primer moment també va influir de manera decisiva el descens dels preus energètics derivat de la caiguda en la demanda del petroli, fruit de les restriccions anteriorment esmentades. En menor mesura, també va tenir una certa influència en aquesta dinàmica de descens dels preus el tancament d'hotels i restaurants, que té un pes notable al nostre país.

Segona etapa en la crisi de preus. Inflació

Un segon moment en aquesta fase de crisi de preus es produeix el 2021, especialment a partir del mes de març, quan es produeix un canvi de tendència i es deixa enrere la dinàmica de deflació per passar a un **nou escenari d'inflació**. Entre les causes d'aquest augment dels preus hem de destacar els **colls d'ampolla en la banda de l'oferta**, precisament a causa de la incapacitat del teixit productiu per poder donar resposta a la important reactivació de la demanda en el consum i en les inversions, com a conseqüència de l'aixecament parcial de les restriccions de mobilitat. Aquests problemes d'oferta es van agreujar amb la **insuficiència de contenidors per al transport marítim i amb la dificultat de subministrament de semiconductors**, necessaris per la fabricació de molts productes industrials: Aquesta escassetat de semiconductors s'explica en part perquè la indústria de fabricació de xips, va desviar inicialment la producció dels semiconductors que es produïen tradicionalment en sectors industrials, cap a sectors més rentables. Aquest desplaçament s'explica perquè, d'una banda, hi havia subsectors industrials, com ara el de l'automoció, que tenien poca de-

manda dels seus productes a causa de les restriccions de mobilitat mentre que, en canvi, hi havia d'altres que havien experimentat un augment creixent de la demanda. Aquest és el cas de la producció d'ordinadors i components informàtics, que van registrar un augment de la demanda substancial, a causa de l'extensió del teletreball. Tampoc va ajudar l'excessiva concentració en la fabricació de semiconductors, especialment aquells de menor dimensió, la producció dels quals es concentra en tres grans corporacions (Fernández-Villaverde, 2023). Aquesta concentració productiva té també importants connotacions geopolítiques que sobrepassen l'objecte d'aquest informe.

Un altre element que ha influït en la dinàmica inflacionària és l'**encariment dels drets d'emissió de CO₂**, que ha tingut un impacte en el preu final dels productes industrials afectats. Segons un informe del Banc d'Espanya (Pacce et al., 2021), l'encariment dels drets d'emissió de CO₂ explicarien el 20 % de l'increment de preus entre desembre de 2020 i juny de 2021. Aquest encariment té a veure amb un canvi en les exigències de la Unió Europea en la lluita contra la reducció d'emissions de gasos amb efecte d'hivernacle, que s'emmarca en les necessàries polítiques europees de transició ecològica.

Factors de caràcter geopolític que han influït en la crisi de preus

D'altra banda, no podem obviar les conseqüències que ha tingut la **invasió d'Ucraïna per part de Rússia**, el mes de febrer de 2022, en el **comportament dels preus energètics i dels cereals**. Des del punt de vista estrictament econòmic, aquest conflicte ha suposat un encariment notable d'aquests dos grups de productes que ha acabat afectant al conjunt de l'economia. Cal destacar com aquest problema s'ha agreujat com a conseqüència de la dependència energètica excessiva que té Europa. A més, Rússia concentrava una important part de les importacions de gas per part d'Europa i això ha generat encara més dificultats d'abastiment per al conjunt de països europeus. Aquesta situació ha provocat un trasllat de l'increment de preus energètics al conjunt de l'economia, que s'ha concretat en un encariment del cistell de consum (Pacce et al. op. cit.). Això explica que durant l'estiu de 2022 es superés la barrera dels deu punts en l'índex general de l'IPC, tant a Catalunya com al conjunt de l'estat (10,3 i 10,8, respectivament, al juliol de 2022). Al llarg de la segona meitat de 2022 els preus s'han anat moderant, en bona mesura gràcies a les polítiques de control de preus focalitzats i, molt especialment, gràcies a les limitacions del preu energètic ("excepció ibèrica"). D'aquesta manera, amb dades per Catalunya, vam passar d'un pic de 10,3 el juliol de 2022 a finalitzar l'any amb un índex de 5,2 el mes de desembre, tan sols cinc mesos després. Un any després, el desembre de 2023, l'IPC general a Catalunya es situava en el 3,2 %. Per tant, resulten evidents el bon resultat d'aquestes polítiques de contenció de preus, malgrat trobar-se en un escenari protagonitzat per la irresponsabilitat empresarial en la fixació de preus, com veurem més endavant.

Seguint amb els factors geopolítics que han influït en l'evolució dels preus, no podem obviar l'**estratègia de reducció d'oferta de petroli per part** de l'Organització de Països Exportadors de Petroli (OPEP) que, recordem que és responsable de prop d'un terç de la producció mundial de cru i que, per tant, té una gran capacitat de fixació de preus del petroli a nivell global. D'altra banda, també hem de destacar les incerteses econòmiques (Banc d'Espanya, 2023) que tenen com a epicentre l'Orient Mitjà. Anteriors experiències històriques similars han tingut impactes desiguals però tot sembla indicar que un dels factors que és més determinant per l'impacte en els preus és l'extensió del conflicte, especialment si aquesta afecta a tercers països, exportadors de petroli o bé que juguin algun paper en les cadenes globals de distribució, qüestió que és d'especial rellevància ateses les darreres derivades del conflicte.

Un factor essencial en la inflació de segona volta. L'increment injustificat dels marges de benefici empresarials

Un element que ha contribuït de manera decisiva a l'increment de preus en aquesta segona fase i que des de CCOO hem denunciat enèrgicament, ha estat el fet que els marges de benefici empresarial han incrementat proporcionalment molt per sobre dels salaris, tal i com ja vam denunciar en l'edició anterior d'aquest informe (CCOO de Catalunya, 2023). Tal i com recollia un informe sindical (CCOO, 2023a), els beneficis empresarials explicarien més del 80 % de l'augment dels preus entre el quart trimestre de 2021 i el tercer trimestre de 2022, darreres dades disponibles quan es va publicar l'informe. Aquest fet s'ha donat també als països del nostre entorn, tal i com va denunciar el BCE, però s'ha donat amb major intensitat a Espanya. A tall d'exemple, al tercer trimestre de 2022, els beneficis empresarials explicarien el 92,5 % d'increment dels preus mentre que els salaris només explicarien l'increment del 13,5 %. En termes similars es va expressar el Consell Econòmic Social d'àmbit estatal quan, a la seva memòria 2022, situava que¹ el 90,7 % de l'augment del deflactor del PIB s'explicava per l'augment dels beneficis empresarials mentre que les rendes del treball només ho explicaven a raó del 10,9 % (Consell Econòmic i Social, 2023). A més, cal denunciar com les empreses han aprofitat la inflació per augmentar el seu marge de beneficis i, quan el preu de les matèries primeres ha tornat a disminuir, han continuat mantenint els preus al mateix nivell, obtenint un doble benefici.

Cal aclarir que no totes les branques d'activitat han protagonitzat aquestes pràctiques en la mateixa intensitat i hem de destacar com a principals sectors on més han incrementat beneficis el sector energètic (amb un 28,4 % d'increment en els seus marges de benefici), el financer (31,2 % davant el 3,2 % de l'eurozona) o el comerç i l'hostaleria (26,8 %), amb dades estatals de l'informe sindical anteriorment referenciat. Aquest fet ha motivat que el Govern de l'Estat recollís les demandes sindicals i durant el 2023 s'ha creat l'Observatori de Marges Empresarials, un observatori a nivell estatal, depenent del Ministeri d'Economia, el

¹ El deflactor del PIB és un índex que es calcula per determinar la variació de preus que experimenta el PIB (es calcula com el quocient entre PIB real i nominal) així com la composició relativa d'aquells factors que incideixen en l'augment del PIB, en un termini determinat. D'aquesta manera, al 90,7 % d'augment del deflactor s'explica per l'increment de l'excedent brut unitari de les empreses i el 10,9 % ve derivat de les rendes del treball unitàries. A aquests valors, cal restar el -1,6 % dels impostos unitaris nets sobre la producció.

Banc d'Espanya i l'Agència Tributària, que té com a missió monitoritzar el comportament dels marges empresarials. Al seu segon i darrer informe (Observatori de Margenes Empresariales, 2023), corresponent al segon trimestre de 2023, l'Observatori destaca la moderació dels marges empresarials però sobretot a causa de la reducció dels costos energètics i d'altres matèries primeres. També destaca l'heterogeneïtat que presenten els marges empresarials per sectors. En aquest sentit, l'informe esmentat destaca que el marge sobre vendes al sector industrial ha recuperat nivells similars als anteriors a la pandèmia gràcies a la moderació de preus de les matèries primeres. Quelcom similar passa amb el sector agroalimentari, que ha repuntat gràcies també a l'abaratament de les matèries primeres. En quant a l'hosteleria i el turisme, es constata una situació d'una certa estabilitat en els marges empresarials. Al sector del comerç però la recuperació de marges ja assoleix els nivells previs a la pandèmia, segons aquest informe. En canvi, l'observatori constata un repunt en els marges empresarials del sector del subministrament del gas i de l'electricitat. Caldrà anar seguint el comportament dels beneficis empresarials però sembla que s'està atenuant l'efecte inflacionari que va tenir el comportament empresarial respecte als marges empresarials, que contrasta amb l'actitud responsable que es va adoptar per part de les organitzacions sindicals en matèria de fixació increments salarials. Tot i així, no podem deixar de destacar com alguns sectors continuen registrant beneficis extraordinaris, com ara el sector bancari (a tall d'exemple, els sis principals bancs van finalitzar el tercer trimestre de 2023 amb un augment de beneficis interanual del 24 %).

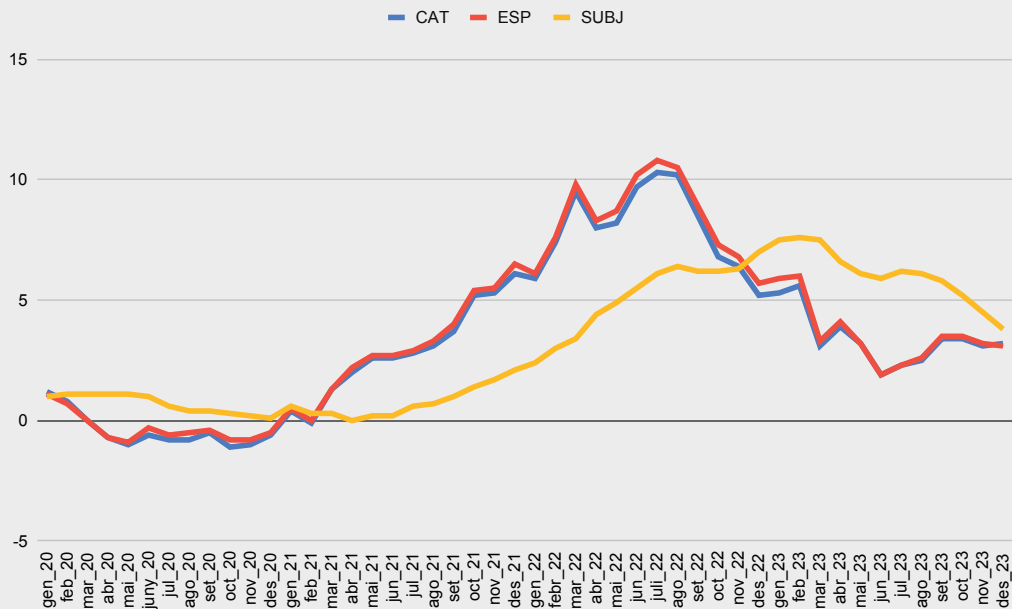
Inflació general i subjacent

Un altre element que convé destacar per descriure adequadament la recent crisi de preus és el comportament de la inflació subjacent i la diferència en la seva evolució respecte el comportament de l'índex general d'inflació (allò que coneixem com "l'IPC"). Recordem que la inflació subjacent és aquella que no té en compte els aliments no elaborats ni el preu dels carburants i que, per tant, captura amb major fiabilitat l'estat real de l'economia, en no veure's afectat aquest indicador per la volatilitat habitual dels preus en els carburants i aliments frescos. En canvi, l'índex general de preus al consum (IPC) recull el comportament d'uns determinats productes i serveis que configuren el cistell de consum, que té la pretensió de representar el conjunt típic de béns i serveis que habitualment consumim. Per tant, l'índex general també recull el comportament dels preus dels carburants i dels aliments frescos. Fet aquest aclariment conceptual, si comparem el comportament de l'índex general i de la inflació subjacent (veure el gràfic 1.1), podem diferenciar diverses etapes. En un primer moment, trobem que a febrer de 2021 canvia la dinàmica anterior i la subjacent queda situada per sota del índex general. Aquesta tendència torna a canviar a desembre de 2022, en que la subjacent queda per sobre de l'índex general. Tot i així, constatem una tendència en els darrers mesos de convergència entre amb-

dós indicadors i, amb les darreres dades disponibles, que són les corresponents al mes de desembre de 2023, hi ha un diferencial de tan sols set dècimes entre l'índex general i la inflació subjacent. Recordem que, en el moment de major desacoblament entre tots dos indicadors (el març de 2022) el diferencial va arribar a ser de més de 6 punts percentuals, a favor de la subjacent. Per tant, sembla que s'està assolint una normalització dels dos indicadors.

Sens dubte, una de les causes d'aquesta convergència té a veure amb l'apaivament de l'efecte base, que és l'efecte estadístic que es produeix en comparar taxes interanuals que prenen com a referència bases diferents, com és el cas de l'IPC. En aquest cas, les variacions interanuals de l'IPC del 2023 prenen com a base les variacions interanuals dels mateixos mesos de 2022. Per aquest motiu i, tal i com hem vist, els pics màxims de l'IPC es van assolir a l'estiu de 2022, motiu pel qual un any després la variació interanual es veu afavorida per la comparació amb valors tan anormalment elevats i l'IPC de l'estiu 2023 ha tingut una tendència decreixent, precisament per aquesta comparació. En canvi, al darrer trimestre de 2022 va passar el contrari i es va produir una desacceleració en el creixement dels preus, que ha servit com a base per calcular l'IPC dels mesos corresponents al quart trimestre de 2023, que ara sí que s'ha vist afectat, incrementant els índexs interanuals dels darrers mesos i frenant la contenció de la inflació.

Gràfic 1.1.1. Evolució de la inflació (Catalunya, Espanya i subjacent)

Font: elaboració pròpia a partir dades de l'Institut Nacional d'Estadística (INE).

Alguns apunts en relació a les polítiques monetàries del BCE

Malgrat la tendència la reducció, amb l'excepció d'aquest recent repuntament a causa fonamentalment de l'efecte base anteriorment esmentat i malgrat també la tendència a la convergència entre inflació general i subjacent que acabem de descriure, l'IPC encara roman situat per sobre de l'objectiu de política monetària que determina el Banc Central Europeu (BCE). Aquest objectiu situa la necessitat de que la inflació de cadascun dels països que conformen l'eurozona es situï a un nivell del 2 % a mig termini. Aquesta nova definició de l'objectiu de política monetària del BCE (Banc Central Europeu, 2021) presenta alguns elements destacables de menor rigidesa respecte la definició anterior (Arençibia, 2021) que facilita la gestió de les polítiques monetàries en relació al model anterior.

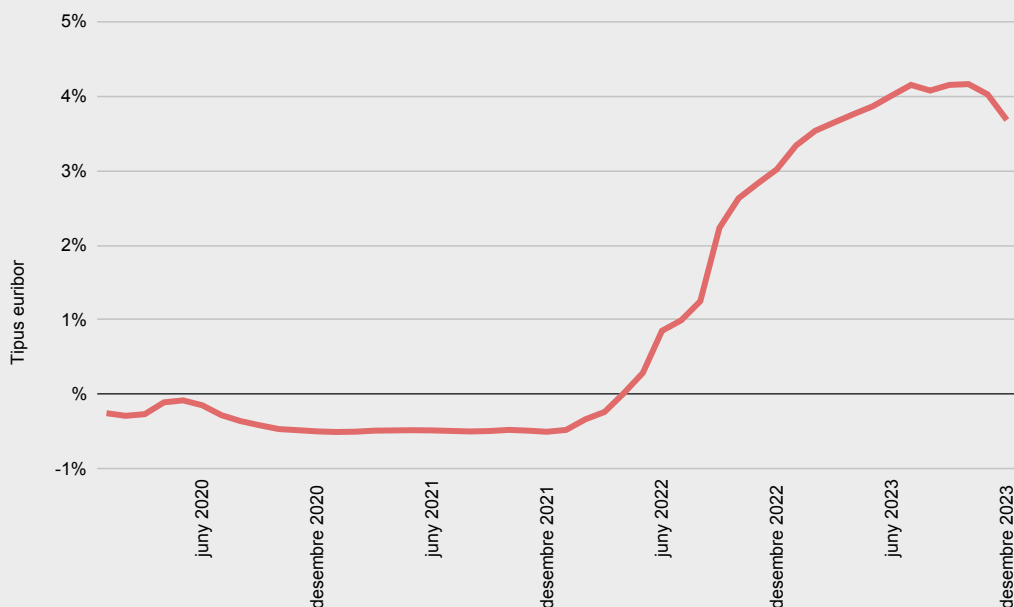
Recordem que el principal instrument de política monetària del BCE és la determinació dels tipus d'interès i és per aquest motiu que fem un breu apunt sobre la seva trajectòria històrica recent. L'evolució de la determinació de tipus després de la superació, des del punt de vista estrictament macroeconòmic, de la crisi financera de 2008 va ser d'una llarga etapa de manteniment de tipus molt baixos (des del 2012 per sota de l'1 % i des del 2016 al 0 % i així durant sis anys) . No és fins juliol de 2022 que s'inicia un procés d'encariment del preu del diner que en el moment d'elaborar l'informe situava el nivell de referència dels tipus al 4,5 % (Banc Central Europeu, 2023). Altres instruments secundaris de política monetària com ara la compra d'actius i el programa de compres d'emergència iniciat durant la pandèmia (principalment els programes APP i PEPP per a les seves sigles en anglès²) ja han iniciat la seva retirada, especialment el APP, que es produirà gradualment. Les previsions més recents del BCE pel conjunt de l'eurozona és que al 2025 s'hauria d'haver assolit l'objectiu del 2 % per la inflació general i el 2026 per la subjacent (Banc Central Europeu, 2023). Des de CCOO venim denunciant des de fa temps aquest enfocament de les polítiques monetàries que ens sembla erroni atès que aquestes mesures convencionals de política monetària no responen a l'especificitat de les causes de l'actual situació d'inflació.. El motiu és que el problema amb els preus té l'origen de la banda de l'oferta i no en la de la demanda. En canvi, les polítiques que està aplicant el BCE responen a un model d'inflació tradicional per la banda de la demanda pensat per situacions en les que l'economia es troba en un cicle expansiu , pateix un sobreescalfament i es decideix injectar mesures per frenar el dinamisme econòmic i frenar la inflació per controlar-la. En l'escenari actual, que no és el que es correspon a la definició anterior,, tenen molt més sentit polítiques de control de preus focalitzades en aquells sectors que s'ha demostrat que registren un increment de preus desmesurat i injustificat així com el control del marge de beneficis empresarials que, com hem vist, han contribuït a l'increment de preus al nostre país (CCOO de Catalunya, 2023, CCOO, 2022 i 2023a i 2023b). En aquest sentit, és especialment rellevant l'aposta que ha fet el govern de l'estat, pressionat per les nostres demandes sindicals, de fer ús del potencial

² El programa APP respon a les sigles Asset Purchase Programme (Programa d'Adquisició d'Actius) mentre que el programa PEPP correspon a les sigles Pandemic Emergency Purchase Programme (Programa d'Adquisició durant l'Emergència Pandèmica).

tecnològic de les actuals bases de dades, que permeten fer el seguiment dels marges empresarials de les empreses, atès que obren en el seu poder les dades de cotització (Tesoreria General de la Segureta Social) així com les dades tributàries (en mans de l'AEAT) que, unides amb els codis de conveni, permeten la monitorització dels marges empresarials, empresa per empresa. (CCOO, 2023a).

Aquestes polítiques monetàries haurien de tenir un encaix amb el conjunt de polítiques econòmiques i, en concret, també amb les polítiques fiscals i és aquí on hem de fer un esment a les noves regles fiscals europees. Aquestes noves regles suposen la retirada de la situació d'excepcionalitat fiscal que es va determinar arran de la pandèmia i una tornada a la limitació del deute (60 %) i del dèficit (3 %) per part dels 27 estats membres de la Unió Europea, tot i que ara aquests objectius s'encaixen en un marc de major flexibilitat a l'hora del seu compliment (Delle Femmine, 2023). Aquest retorn a les regles fiscals, encara que siguin actualitzades i amb l'aprenentatge adquirit de les conseqüències de les polítiques d'austeritat que es va acometre durant la crisi anterior de deute sobirà, s'emmarquen en un escenari de progressiu retirada dels estímuls extraordinaris impulsats per afrontar les conseqüències econòmiques de la pandèmia i d'un cert retorn a la normalitat, tot i que els fons europeus extraordinaris que formen part del Next Generation UE encara estan actius fins el 2026 i haurien de continuar sent útils per aportar el finançament necessari per a reforçar sectors relatius a la transició ecològica o la digitalització, entre d'altres.

Gràfic 1.1.2. Evolució de l'euríbor (2020-2023)

Font: Elaboració pròpia amb dades Banc d'Espanya

Una afectació molt concreta: l'encariment de l'accés a l'habitatge

Per cloure aquest capítol volem deixar palès que les decisions polítiques en matèria de preus no són només qüestions que tenen a veure amb debats tècnics i ideològics sinó que també tenen una afectació molt concreta a la vida de les persones treballadores i una de les més visibles és la relació del comportament dels preus amb l'increment dels preus de l'habitatge. En concret, l'euribor, que és l'índex de referència per a determinar el preu dels préstecs hipotecaris s'ha encarint de manera molt destacable en els darrers 18 mesos. Cal tenir present que en el període anterior a la pandèmia l'euribor es situava en valors negatius (el gener de 2020 era de -0,25) i la darrera dada disponible, que és la corresponent al mes de desembre de 2023, l'euribor es situava en el 3,68 %. Aquest encariment en les hipoteques dificulta l'accés a un habitatge de propietat i té com a efecte indirecte el trasllat de l'encariment també en els habitatges en modalitat de lloguer, tal i com veurem al capítol dedicat a les polítiques d'habitatge. El motiu no és altre que els mercats d'habitatge de compra i el de lloguer actuen com a vasos comunicants en que l'enduriment de les condicions per accedir a un habitatge en algun d'aquests mercats, afecta a l'altre, dificultant també el fer efectiu allò que hauria de ser un dret garantit, com és el dret d'accés a l'habitatge.

Finalment, cal aclarir que la inflació té un impacte desigual, amb una major afectació per a les persones amb rendes més baixes. I és que aquelles llars amb rendes més baixes necessàriament han de reduir el consum de béns i serveis, mentre que les rendes mitjanes segurament veuen reduït parcialment el consum d'alguns productes però, alhora, poden amortitzar deute pendent. Finalment, les llars amb major poder adquisitiu es veuen molt menys afectades proporcionalment per aquests episodis inflacionaris. Per tant, és important que les polítiques adreçades a combatre la inflació i els seus efectes tinguin en compte aquesta heterogeneïtat en els seus efectes.

1.2

La mercantilització de drets bàsics com l'habitatge o l'alimentació disparen els beneficis empresarials empesos per la pujada de preus

Després d'un període de recuperació post-COVID relativament estable, el 2022 va ser l'any on les crisis geopolítiques van tornar a notar-se a les economies familiars. Com hem vist a l'apartat anterior, l'atac de Rússia a Ucraïna va disparar els preus en el combustible i els cereals que van acabar impactant a tots els processos productius europeus.

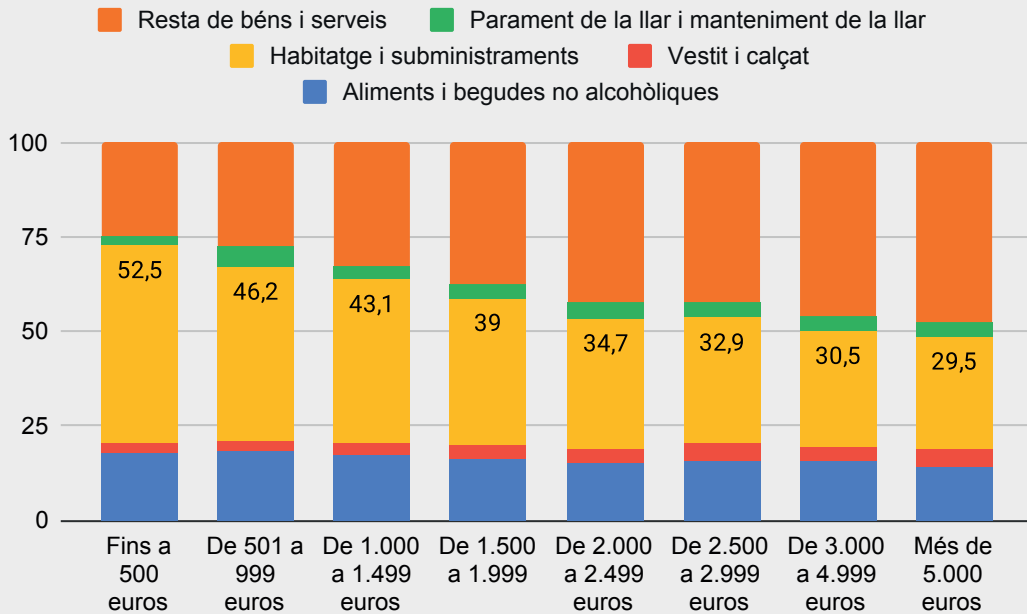
Aquesta pujada de les matèries primeres va ser aprofitada per part de les empreses per incrementar els seus marges, repercutint als preus una pujada superior a la de les matèries primeres. A més, quan els costos s'han reduït, els preus finals han seguit estant per sobre dels valors dels anys previs, incrementant marges. Tot i que durant el 2023 hem vist una moderació en l'alça dels preus, també han aparegut nous elements de naturalesa geopolítica que contribueixen a tensió el preu final dels productes, com ara l'afectació a les principals vies logístiques internacionals com la del Mar Roig.

Aquest increment dels preus del cistell de consum, tot i moderar-se, coincideix amb l'encariment dels preus de l'habitatge i ens obliga a alinear el conflicte per la renda directa (salari) amb l'increment del cost de la vida per a que les persones treballadores a Catalunya no perdem poder adquisitiu.

Un aspecte clau quan parlem de pobresa laboral és situar la dificultat que tenen algunes treballadores per assegurar els mínims per poder gaudir d'una vida digna. Això es concreta en la dificultat d'accedir a determinats béns i serveis de caràcter bàsic, entre els quals destaca l'habitatge.

L'habitatge va suposar de mitjana a Catalunya el 33% de les despeses el 2019, dada que s'ha incrementat fins al 34,5 % de les despeses d'una llar al 2022, últim any amb dades disponibles. A més, s'observa un major impacte de l'habitatge i els subministraments en les llars amb una renda inferior, arribant a superar el 50 % en llars de molts baixos ingressos i suposant el 39% de les despeses en llars que ja tenen ingressos entre 1500 € i 1900 €, compatible amb l'ingrés de 2 salaris a temps complet.

Gràfic 1.2.1. Despesa en consum de les llars en % (2022)

Font: Estadística de despesa en consum de les llars. IDESCAT.

Com ja vam avançar a l'informe "L'habitatge tenia un preu" (CCOO de Catalunya, 2023) la porció de la renda que les llars dediquen al pagament de l'habitatge i subministraments a les capitals de província catalanes va passar del 33,2 % l'any 2016 al 42,1 % el 2021. Aquesta pujada, juntament amb l'increment del cistell de la compra suposa un llast per les llars catalanes per accedir a un dret com és l'habitatge, que s'hauria de trobar garantit per l'article 47 de la Constitució sobre el dret a un habitatge digne i especialment entre les persones joves, atès que l'article 40.4 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya ja afirma que "els poders públics han de promoure polítiques públiques que afavoreixin l'emancipació juvenil".

Aquest gran repte que suposa l'emancipació juvenil es va abordar a l'informe "Joves i emancipació. Una aproximació a Catalunya i la Unió Europea" (CCOO de Catalunya, 2022), on ja vam denunciar que el 83,8 % del jovent català continua residint a la llar familiar per una manca d'alternatives. Amb una alta prevalença del treball parcial en aquest col·lectiu que arriba al 38 % als mesos de desembre i amb un de cada tres contractes temporals els joves no tenen la estabilitat necessària ni la capacitat d'estalvi per a plantejar-se l'emancipació tot i que les dades de l'informe anterior confirmen que fins al 65 % per cent dels joves entre 25 i 29 anys volen emancipar-se. A aquestes dificultats econòmiques, cal afegir altres dificultats addicionals que penalitzen especialment a les persones joves, com ara la dificultat de trobar avals, requeriment de contracte indefinit i de nòmines amb salaris elevats, etc.

L'habitatge a Catalunya, un repte major que a l'estat i la UE

Un indicador que ens permet veure quin és l'esforç que s'està realitzant a les llars catalanes en relació amb l'habitatge és la taxa de sobreesforç. Aquesta taxa

mesura el nombre de llars catalanes que han de destinar un mínim del 40 % dels seus ingressos a pagar les despeses associades a la llar (lloguer o hipoteca més subministraments). Aquest indicador va ser per Catalunya al 2022 el 10,7 % i del 10,4 % el 2021. Per tant, cada vegada més famílies han de fer un sobre-esforç per viure sota un sostre confirmant un increment sostingut des del 2020 que es pot relacionar directament amb l'increment de preus i d'accés al crèdit. Calen, per tant, polítiques valentes que posin al centre a les famílies i sobretot a les més vulnerables com són les monoparentals i les joves.

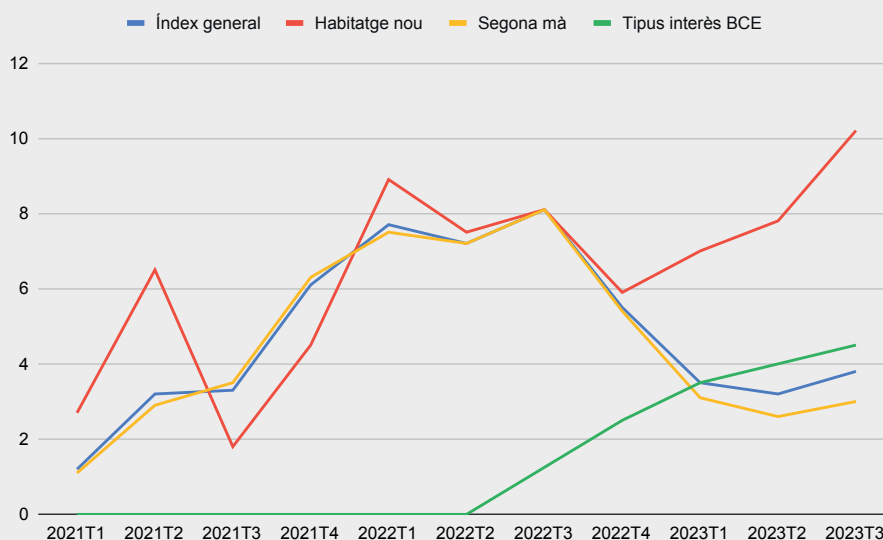
Aquest increment continuat contrasta amb la comparativa amb la resta de l'Estat que se situa al 9,2 % i la mitjana de la UE que es del 9,1 %. Mentre l'accés a l'habitatge segueixi sent cada vegada més car, no resoldrem el repte de la pobresa laboral i, en definitiva, seguirem sense garantir el dret a l'habitatge a una part cada vegada més important de població catalana, que no es pot emancipar.

Encariment de l'accés al crèdit hipotecari, increment de preus i beneficis de la banca

A nivell estatal hi ha un augment dels preus de l'habitatge segons l'IPV (índex de preus de l'habitatge, INE) del 4,5 % fins al tercer trimestre, respecte al mateix període de l'any anterior i d'un 3,6 % a Catalunya. Tot i això, el tercer trimestre de 2023 l'increment de preus s'ha accelerat creixent fins al 2,7 % a Catalunya i el 2,5 % a l'estat en un trimestre, intuïnt una acceleració de la pujada de preus a casa nostra.

Aquest increment sostingut dels preus contrasta amb la postura del Banc Central Europeu que ha continuat apujant els tipus d'interès fins al 4,5 % a finals del 2023 en una política d'encariment de l'accés al crèdit, sobretot hipotecari, que posa més pressió en les treballadores més precàries, sobretot amb les hipoteques variables, tal i com ja s'ha desenvolupat al capítol anterior.

Gràfic 1.2.2. Variació IPV a Catalunya 2021-2023 i tipus d'interès BCE

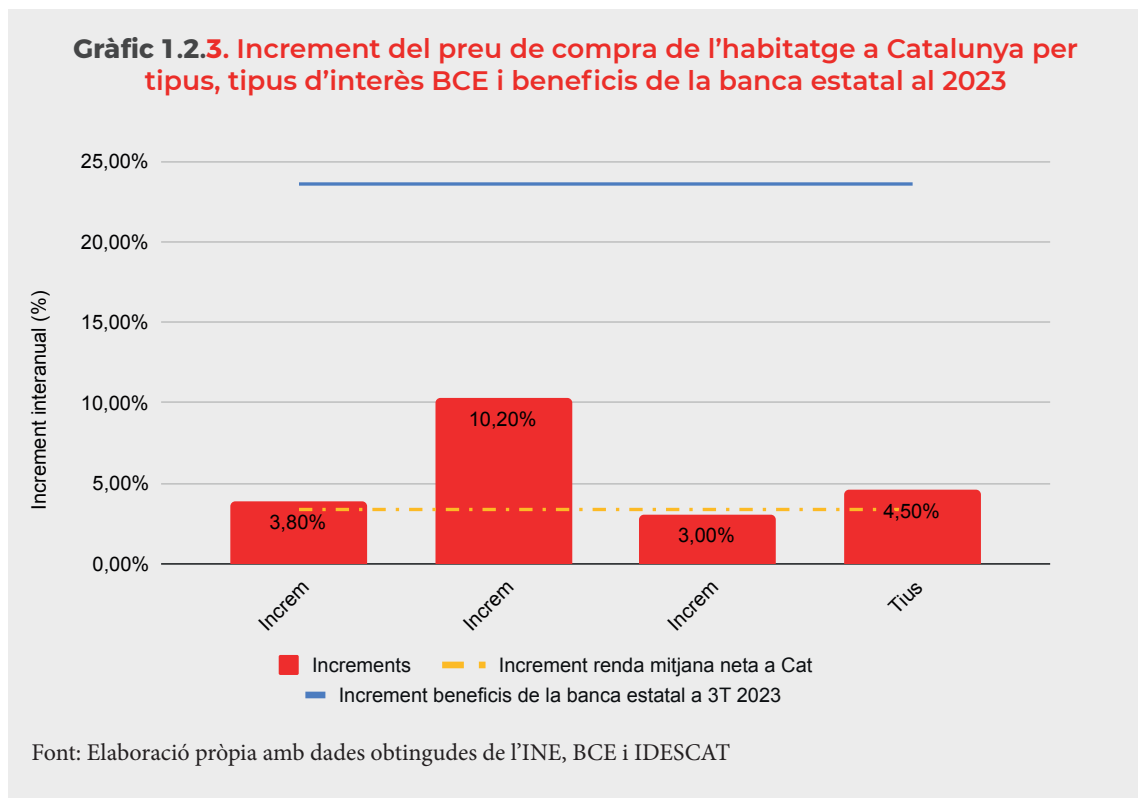
Font: Elaboració pròpia a partir de les dades oficials de l'INE (IPV) i Banc Central Europeu.

1. CONTEXT SOCIOECONÒMIC A CATALUNYA

Resulta interessant contrastar que, durant el mateix període en què es van anar pujant els tipus d'interès per part del Banc Central Europeu, els beneficis de la banca estatal han incrementat un 24 % si tenim en compte la facturació total fins als 63.470 milions d'euros i on els beneficis només a l'estat augmenten fins al 55 % (9.000 M€) (Larrouy, D, 2023).

En concret, el benefici conjunt registrat entre gener i setembre de 2023 per les sis principals entitats bancàries que componen el panorama de la gran banca espanyola –Santander, BBVA, CaixaBank, Sabadell, Bankinter i Unicaja– es va incrementar un 23,6 % respecte al mateix període de 2022.

Aquestes dades contrasten amb les de la renda mitja disponible segons l'Enquesta de Qualitat de Vida, on les últimes dades Durant el mateix període la renda mitjana disponible a Catalunya ha crescut només un 3,38 %, posant en valor el paper de la negociació col·lectiva com a eina fonamental per evitar la pèrdua de poder adquisitiu.

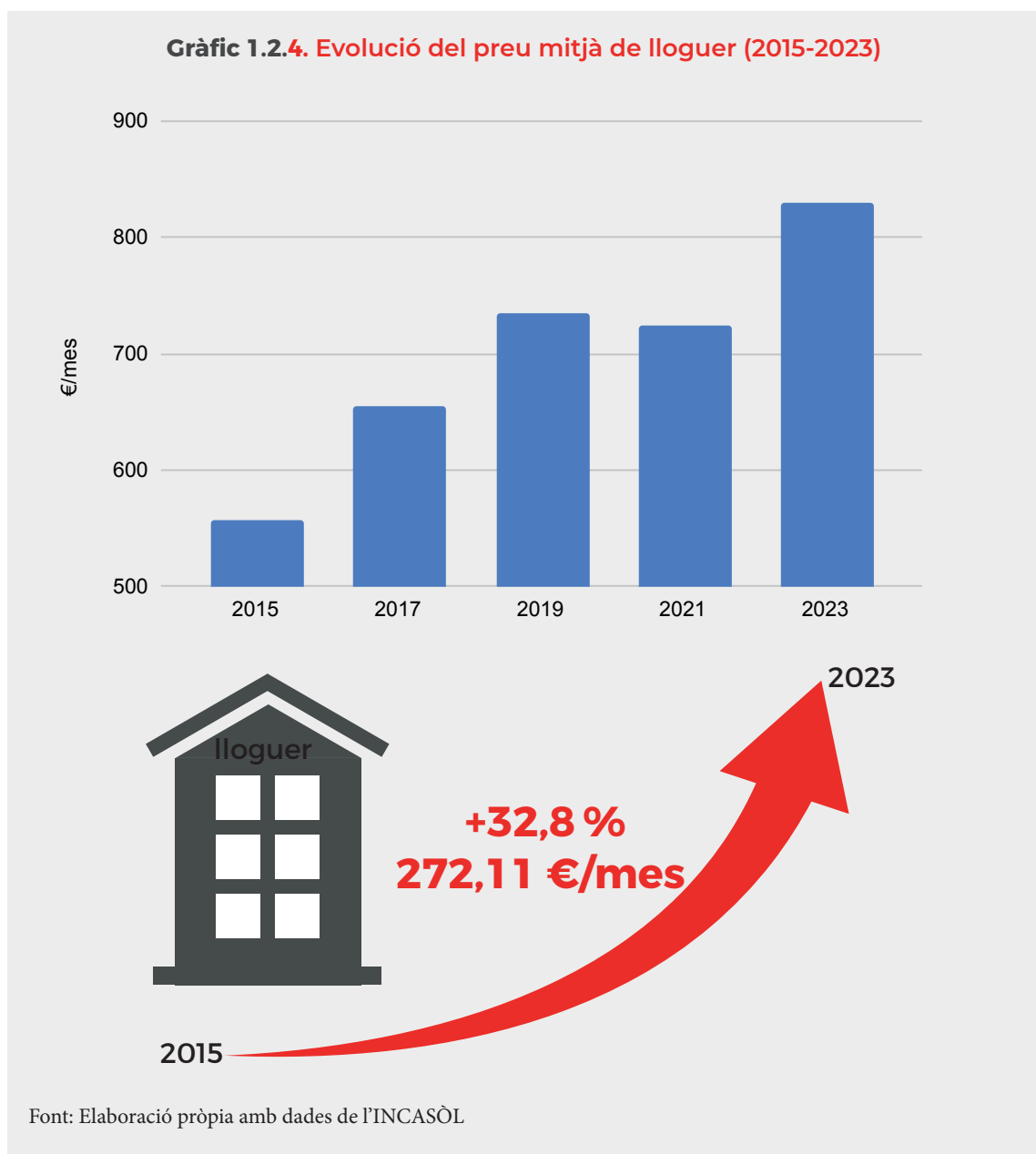

Si amb els salaris dels i les treballadores s'està incrementant els beneficis de la banca mitjançant la mercantilització d'un dret fonamental com el d'un habitatge digne, desde CCOO defensem la necessitat de polítiques redistributives com l'impost als beneficis extraordinaris de la banca que permetin garantir l'accés a un habitatge digne mitjançant l'ampliació de l'habitatge públic a Catalunya.

Sense opcions de compra, segueix augmentant el preu del lloguer a Catalunya

Pel que fa a l'habitatge de lloguer a Catalunya el 2023 ha seguit amb l'increment de preus que ja venia del 2022 (7,7 % interanual) al que s'ha afegit la pujada fins al setembre del 2023 del 6,4 % aquest any arribant de mitjana als 829,61 €/mes.

Tot i que el preu del lloguer no està directament relacionat amb els tipus d'interès que determina l'autoritat monetària europea, si es dificulta l'accés a un pis de propietat, encarint el seu finançament, s'escau que una part important de les famílies es decantin per la opció del lloguer com a alternativa, tensio-nant encara més el mercat del lloguer que des del 2015 ha pujat de mitjana un 32,8 %, uns 2.72,11 €/mes.

Aquest fet és especialment acusat a la comarca del Barcelonès, on l'habitatge ha arribat de mitjana als 1096,03 €/mes durant el tercer trimestre de l'any. És per això que celebrem les pujades de l'SMI aprovades els últims anys, que han permès afrontar millor a les llars més precaritzades aquests increments. Tot i això amb uns lloguers que superen els 1.000€ seguim denunciant la càrrega que suposa l'habitatge per a les famílies dedicant gairebé un sou sencer a l'habitatge, amb les implicacions que això té a l'hora de tenir una alimentació equilibrada, accedir a serveis culturals, o fins i tot, moments d'oci que els permetin realitzar-se com a persones. Especialment vulnerables a aquestes pujades són les llars on hi viu una sola persona que segons les últimes dades de l'INE arriben al 26,1 % al conjunt de l'estat i a Barcelona arriben al 30 %.

Per províncies, on més s'ha incrementat el preu del lloguer ha estat a Girona un 7,4 % en només un any. Tot i això en totes les províncies se supera el 6 % i, en el cas de Barcelona s'arriba al 6,6 %.

Durant el 2023 també ha entrat en vigor la primera Llei d'habitatge pel govern estatal, la 12/2023. Tot i que l'objectiu d'aquest informe no és revisar exhaustivament totes les aportacions que recull aquesta norma, sí que creiem important remarcar alguns canvis substancial que senten les bases per a garantir l'accés universal a l'habitatge.

- S'introdueix el concepte de "zona tensionada", que han de sol·licitar les comunitats autònomes i que evita pujades de preu al lloguer respecte a la mitjana dels últims cinc anys més l'increment anual corresponent que dependrà d'un nou índex. Només es podrà pujar el cost del lloguer en casos excepcionals.
- S'inclouen reduccions fiscals per rehabilitacions que milloren la eficiència energètica, contractes a joves i de llarga durada.
- Pels propietaris que tinguin cases buides (hi ha excepcions per segones residències, desplaçaments per feina, etc.) els ajuntaments podran aplicar un recàrrec sobre l'Impost de Béns Immobles (IBI) del 50 % si porta dos anys buida i del 100 % si porta més de tres.

Regulem de forma intel·ligent els preus, assegurem drets

Per tal de fer un seguiment del preu dels principals productes consumits a les llars catalanes disposem de l'Índex de Preus de Consum (IPC) on desde l'Institut Nacional de Estadística estatal (INE) es monitoritzen els preus d'uns 500 productes en diferents establiments per a generar un índex de referència.

Si atenem a l'índex general els preus a Catalunya s'han incrementat a finals del 2023 un 3,2% respecte als valors de finals del 2022. Aquest augment de preus segueix present si extraiem del càlcul l'energia i els productes frescos en el que

1. CONTEXT SOCIOECONÒMIC A CATALUNYA

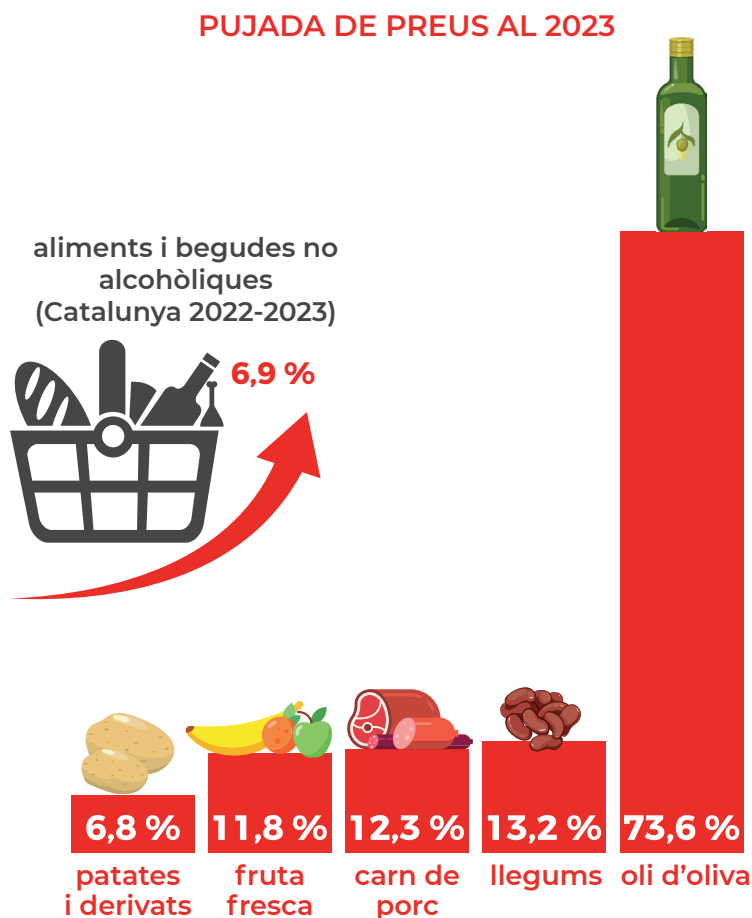
s'anomena inflació subjacent, que a Catalunya ha tancat l'any al 3,8 % amb un descens de 0,7 punts però encara per sobre de l'IPC. Pel que fa a la mitjana de les variacions de preu interanuals veiem un fort impacte de les pujades a l'inici de l'any, que han fet que la mitjana de la variació interanual a Catalunya hagi estat del 3,41 % enfront del 3,55 % de l'Estat.

Per tant, de forma general durant el 2023 seguim amb un increment de preus que, tot i moderar-se al llarg de l'any, segueix posant pressió sobre les rendes familiars a Catalunya.

Si anem al detall de quins són els productes que han incrementat el preu detectem que els que més s'han vist afectats són els aliments i les begudes no alcohòliques amb un 6,9 %.

En el cas d'alguns productes alimentaris, com ara l'oli d'oliva, se sumen a la incertesa internacional els efectes del canvi climàtic, que ha reduït la producció un 50 % fent que els preus de l'ampolla de plàstic d'oli d'oliva d'un litre s'encarís un 73,6 % (un 69, 3% si es tenen en compte tots els formats) (FACUA, 2023).

Altres productes que s'han incrementat són els llegums, que han incrementat un 13,2 % respecte al mateix període de l'any passat, la carn de porc un 12,3 %, la fruita fresca un 11,8 % i les patates i derivats un 6,8 %.

Qui s'ha beneficiat d'aquesta pujada de preus tot i les reduccions d'IVA?

Com ja hem avançat a les línies anteriors un dels productes que ha patit un major encariment ha estat l'oli d'oliva. Si seguim tenint de referència el 73,6 % d'increment de mitjana en el format més consumit i el comparem amb el 51,7 % d'increment de preu en origen veiem com fins a un 22 % de l'increment del preu l'han repercutit els mitjancers, els supermercats.

Durant el 2023 també s'ha aplicat la reducció de l'IVA d'alguns productes alimentaris per tal de mitigar la inflació. No obstant això, durant el primer trimestre de 2023 la baixada de l'IVA dels aliments bàsics, va beneficiar en major mesura a les rendes més altes. Això s'explica no només perquè es tracta d'un impost regressiu, que grava el mateix independentment del nivell de la renda de la persona consumidora que adquireixi el producte, sinó també pel major consum per part d'aquelles llars amb majors nivells de renda d'aliments com el formatge o l'oli d'oliva productes amb un major preu. Les famílies amb menors nivells de renda acaben buscant productes substitutius a un menor preu i, per tant amb una càrrega impositiva menor, encara que siguin de menor qualitat.

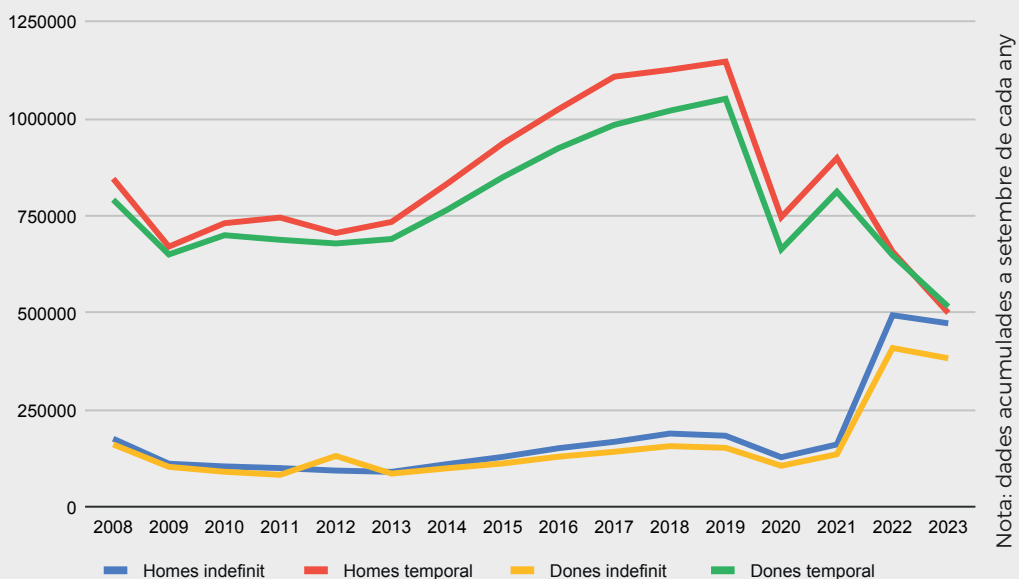
Rebaixar l'alta inflació s'ha d'aconseguir aprofundint en la regulació intel·ligent dels preus, com ha mostrat l'exitosa excepció ibèrica a l'electricitat. Això evitarà que els canvis en la conjuntura política siguin aprofitats per les empreses per incrementar els seus marges a traslladant més pressió a les economies familiars. A més aquesta regulació s'ha d'estendre als marges de refinació i dels aliments venuts a les grans superfícies. Així mateix, s'ha de fixar un límit a l'interès de les hipoteques a tipus fix relacionat amb la rendibilitat del deute públic a llarg termini, i assegurar-se la novació de variable a fix i la portabilitat real d'hipoteques entre bancs.

Dos anys després de la reforma laboral, el mercat de treball guanya en estabilitat, però continua tenint reptes pendents respecte la qualitat de l'ocupació

Respecte al mercat de treball, oferirem dades per copsar l'evolució recent dels principals indicadors, del nostre mercat de treball tot i que algun d'ells seran ampliat en els capítols posteriors.

Fa una dècada, la contractació temporal a Catalunya representava el 89 % de tota la nova contractació registrada. Aquesta elevada xifra feia evident l'alta temporalitat que definia el mercat de treball català i que era fruit de la cultura empresarial d'abaratiment de costos i precarització de les condicions dels llocs de treball. La inestabilitat laboral, tan arrelada històricament, especialment des de la dècada dels anys 80, sempre ha comportat conseqüències molt negatives per a les persones treballadores, que veuen truncats els seus projectes personals pel fet de tenir un contracte de treball temporal i, per tant, un horitzó d'incertesa en l'àmbit laboral, que dificulta fer plans i traçar projectes a mig i llarg termini. L'alta temporalitat també contribueix a fer menys competitiu el mercat de treball. L'alta temporalitat desincentiva la inversió en formació i qualificació dels treballadors i, a més, incentiva models de negoci intensius en mà d'obra enfront d'una tecnificació del treball. Això implica que en cicles recessius, l'ocupació és altament vulnerable i l'empresariat ha tendit històricament a ajustar costos amb una destrucció d'ocupació fàcil i ràpida.

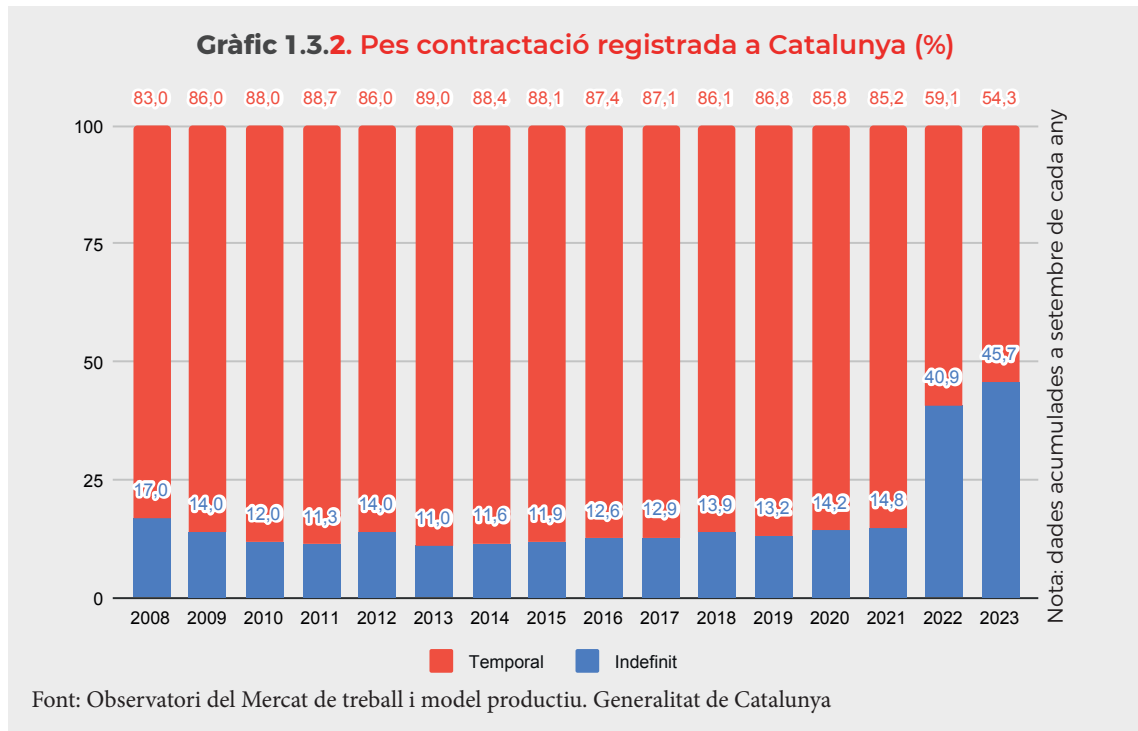
Gràfic 1.3.1. Evolució contractació registrada Catalunya

Font: Observatori del Mercat de treball i model productiu. Generalitat de Catalunya

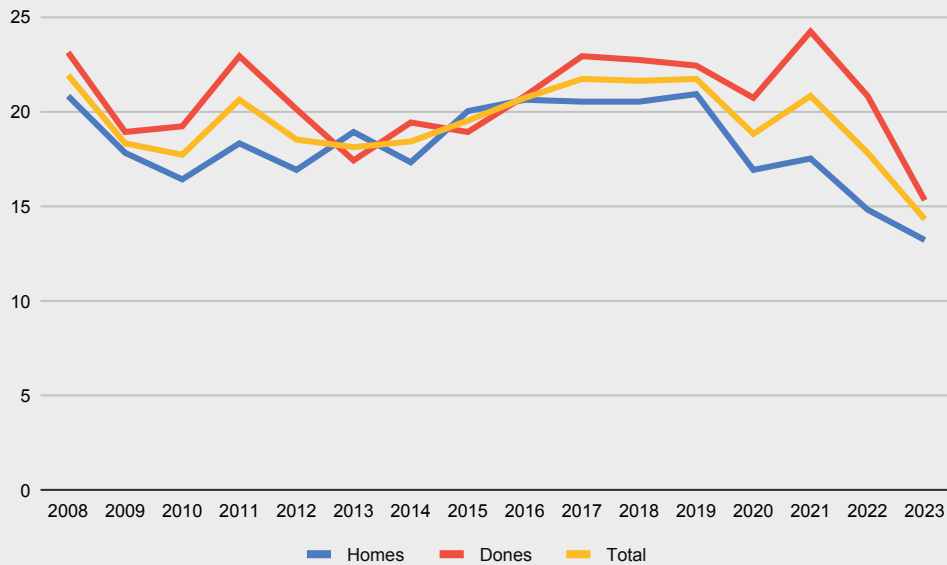
1. CONTEXT SOCIOECONÒMIC A CATALUNYA

Des de l'entrada en vigor del Reial decret llei 32/2021, de *mesures urgents per a la reforma laboral, la garantia de l'estabilitat de l'ocupació i la transformació del mercat de treball*, la nova contractació indefinida ha guanyat pes de manera decidida i ha passat de suposar el 14,8 % dels nous contractes registrats el 2021 al 45,7 % el 2023, fent evident el salt qualitatiu i sense precedents respecte de l'estabilitat de l'ocupació en un mercat de treball caracteritzat històricament per una alta temporalitat injustificada i situant-se ara en sintonia amb el nostre entorn europeu.

Entre l'any 2022 i el 2023, la nova contractació registrada indefinida ha passat de suposar el 40,9 % al 45,7 %. Per tant, es fa evident que després de dos anys de l'entrada en vigor de la reforma laboral, aquesta ha donat un gran impuls a la contractació indefinida tot situant el mercat de treball català més acord a altres països europeus els quals no han patit el problema endèmic de la temporalitat com sí que ho ha fet Catalunya i el conjunt de l'estat.

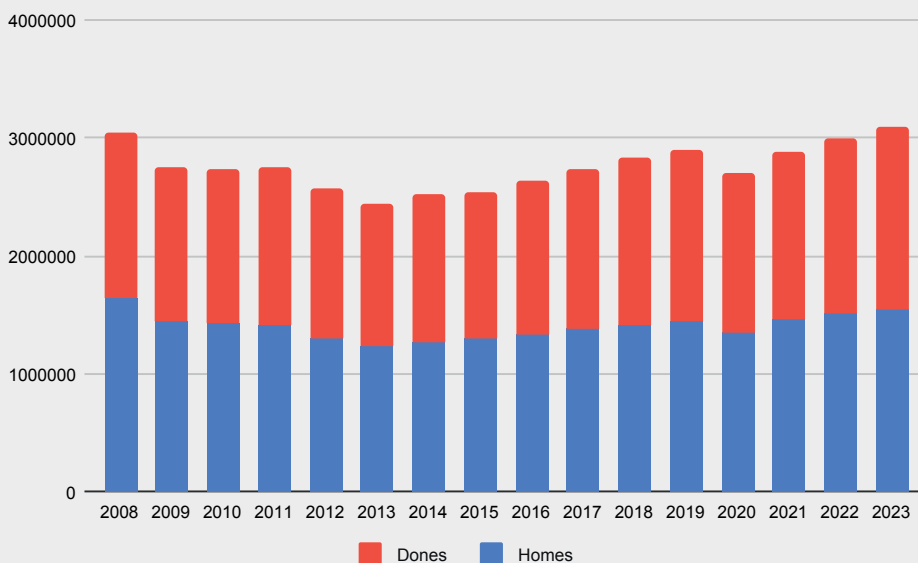
Gràfic 1.3.3. Taxa de temporalitat població assalariada +16 anys (%)

Font: Enquesta de població activa (INE).

L'increment de l'estabilitat entre la població assalariada situa Catalunya a nivells de mercats de treball més estables, ja que si ens fixem en la taxa de temporalitat de la població assalariada, en el darrer any s'ha passat d'una taxa del 17,8 % al 14,3 %. Aquesta reducció en la temporalitat de 3,5 punts percentuals és molt positiva, tant per la millora que suposa en termes d'estabilitat, com també perquè es dona en un context de creixement de l'ocupació assalariada i no pas de destrucció de llocs de treball. A més, la Reforma Laboral també ha servit per a situar-nos a nivells europeus pel que fa a la temporalitat que all 2023 es troba al 13,43 %. En aquest sentit, podem parlar de clara conversió de contractes temporals i, per tant precaris, en nous contractes indefinits que generen estabilitat laboral.

Gràfic 1.3.4. Evolució de la població assalariada a Catalunya

Font: Enquesta de població activa (INE).

Aquesta tendència positiva fa que el comportament, del mercat de treball hagi posat en evidència la seva resistència i resiliència. Si tenim en compte que l'ocupació assalariada ha guanyat 197.700 llocs de treball des del període prepan-dèmic (6,8 % més), arribant a la xifra sense precedents de 3.099.300 persones assalariades al 2023, si tenim en compte les dades des de 2008.

Per tot això, es reafirma que la reforma laboral està corregint un dels grans defectes estructurals del mercat de treball català com és la temporalitat, a la vegada que s'aprecia força i capacitat regeneradora després d'uns anys crítics pel teixit productiu del país tant per les conseqüències de la pandèmia com de les incerteses econòmiques que desestabilitzaven qualsevol argument encoratjador. És per això que cal recordar que mesures com els ERTO (expedients de regulació temporal d'ocupació), que han apostat per la flexibilitat interna en comptes de l'externa, amb l'objectiu de mantenir l'ocupació en un moment difícil, han resultat molt eficaces, facilitant la recuperació del mercat de treball a curt termini i accelerant el creixement de l'ocupació quan l'economia s'ha reactivat. Per tant, podem parlar d'un cercle virtuós on la major estabilitat del mercat de treball també ha sigut un pilar fonamental de la recuperació econòmica. Gràcies també a la nostra pressió sindical s'han pogut consolidar aquests mecanismes de flexibilitat interna, per deixar enrere el tradicional enfocament d'ajust basat en l'acomiadament (mecanisme RED).

2.1

La reforma laboral redueix la rotació laboral

Un dels elements que afavoreix la pobresa laboral és aquell que té a veure amb la rotació laboral. La rotació laboral es pot conceptualitzar com aquella situació en què una persona treballadora signa, com a mínim, dos contractes en el transcurs d'un any. Resulta evident que, per a la major part de la població treballadora que es troba en aquesta situació, la rotació suposa un element d'incertesa laboral i vital. Si bé és cert que els importants canvis normatius fruit de la darrera reforma laboral limiten la contractació temporal i reforcen la causalitat a la contractació, no és menys cert que la rotació laboral continua existint, i és per aquest motiu que cobra especial interès analitzar-la, precisament quan ja han passat dos anys de l'aplicació efectiva³ de la reforma laboral.

Per mesurar la rotació laboral farem servir l'índex de rotació laboral, que mesura la mitjana de contractes que acumulen les persones que han estat contractades durant el període de referència, que, en el nostre informe, serà el 2022. Les dades les hem obtingut de l'Observatori de Treball i Model Productiu (Observatori de Treball i Model Productiu, 2023) i faran referència al 2022, per ser les dades més recents disponibles i per haver pogut recollir, ni que sigui parcialment, els efectes de la darrera reforma laboral.

En primer lloc, cal destacar com l'índex de rotació per a Catalunya durant el 2022 és de 2,2. Per tant, s'observa una millora respecte de l'any anterior, atès que el 2021 va ser de 2,4. Malgrat pot semblar una reducció tímida de la rotació, el cert és que les dades amb les que treballem són de 2022 i, per tant, hi ha tan sols un any de recorregut des de la posada en marxa de la reforma laboral. Aquesta millora però no ha estat homogènia, sinó que s'ha distribuït de manera desigual en funció de les variables observades.

En relació amb la variable sexe, l'índex de rotació per a dones és del 2,2 i per a homes és del 2,1. Per tant, tot i que les diferències no són gaire accentuades, sí que s'observa una major rotació en dones que en homes. En tot cas, si analitzem la variació respecte de l'any anterior, veiem que aquesta ha disminuït amb una intensitat força semblant per a tots dos sexes (-0,2 per als homes i -0,2 per a les dones). Per tant, aquí sí que semblaria que els efectes de la reforma laboral, de moment, no estan sent capaços de revertir la posició de desigualtat inicial en relació amb el sexe.

La rotació també té un impacte desigual en funció de l'edat de la persona, de manera que afecta amb major intensitat les persones més joves que les persones de més edat. En concret, l'índex de rotació per al 2022 per a les persones menors de 25 anys és de 2,2. Per a les persones d'entre 25 i 44 anys és de 2,1 i per a les persones de 45 anys i més és de 2,0. Per tant, com més edat, menys

³ Tot i que la darrera reforma laboral es va aprovar a finals de desembre del 2021, determinats articles, especialment aquells relacionats amb la contractació, no entraven en vigor fins tres mesos després de la seva publicació, atès que s'estipulava un període de transició perquè les empreses poguessin adaptar-se als importants canvis normatius.

índex de rotació. No obstant això, val la pena destacar que si comparem les dades del 2022 amb les del 2021, veiem com l'índex de rotació s'ha reduït lleugerament en major proporció per a les persones joves que per a les persones de més edat (reducció de 0,2 punts per a les persones més joves, de 0,2 punts per aquelles persones d'entre 25 i 44 anys, i de 0,1 punts per aquelles persones de 45 anys i més).

Quant a la tipologia de contracte, com és lògic, aquelles persones que havien signat algun contracte indefinit presenten menor índex de rotació que aquelles que havien signat un contracte temporal. En concret, l'índex de rotació per aquells contractes indefinits és de 1,2 i per aquells contractes temporals és de 2,5. Si bé és cert que, comparant-ho amb el 2021, la rotació ha augmentat en la contractació indefinida (ha passat d'1,1 el 2021 a 1,3 el 2022); això és degut al fet que s'han registrat molts més contractes indefinits. Allò que cal tenir en compte és que la rotació global (l'índex de rotació total) ha disminuït, cosa que és un símptoma inequívoc que la situació ha millorat en aquest darrer any.

A escala sectorial, la rotació impacta en els quatre grans sectors o redueix els índex de rotació, tot i que amb diferent intensitat. En concret, els serveis i la indústria presenten índexs de rotació idèntics (2,1), seguits, a més distància, per l'agricultura (1,6) i la construcció (1,4).

En l'àmbit territorial, s'ha de destacar com les comarques de la província de Barcelona presenten índexs de rotació més elevats que el conjunt de Catalunya.

En resum, es pot dir que les dades de rotació laboral han millorat en el darrer any, tot i que l'impacte ha estat desigual, i que continuen sent presents diferències importants en funció del sexe, del sector, del territori, així com d'altres variables. Per tant, caldrà continuar analitzant aquests elements en un horitzó temporal més ampli. De la mateixa manera, també caldrà veure l'efecte dels cicles econòmics atès que se sap (Cárdenas, 2020) que, en cicles recessius, aquelles ocupacions més precàries tenen un major impacte negatiu, ja que són les primeres amb major risc de pèrdua d'ocupació, tot i que també són les que abans es recuperen quan el cicle econòmic torna a ser expansiu. Com diem, caldrà més distància temporal per poder aprofundir en l'anàlisi, però, en aquesta primera anàlisi, trobem elements positius quant a la reducció de la rotació laboral.

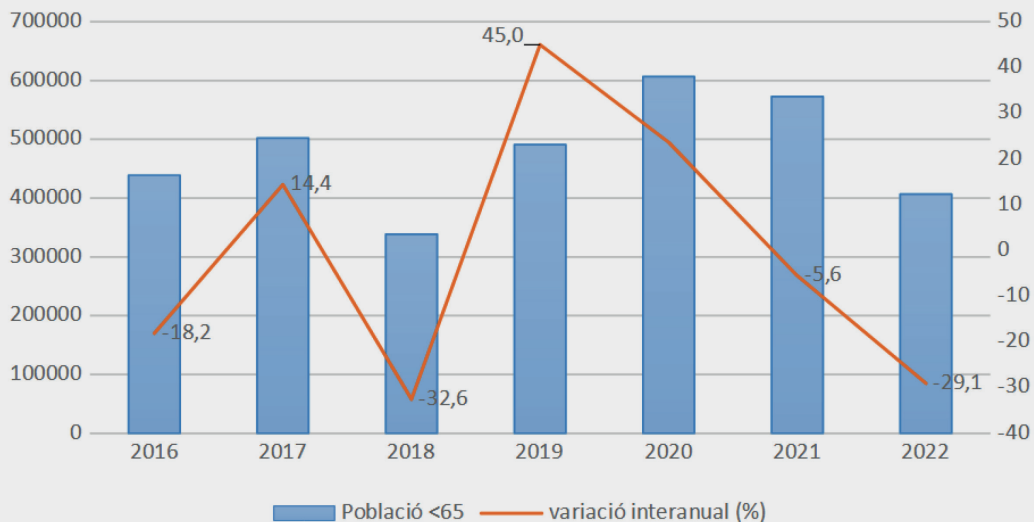
2.2

406.000 persones menors de 65 anys viuen en llars amb una intensitat del treball molt baixa

Quan s'aborda el concepte de risc de pobresa o exclusió social és habitual fer-ho a través de la taxa AROPE, que és un indicador multidimensional que integra diverses perspectives relacionades amb la pobresa i amb l'exclusió social. En concret, es tenen en compte els tres components que defineixen aquesta taxa i que són els següents: la taxa de risc de pobresa, la baixa intensitat del treball i la privació material i social severa.

Per tal d'apropar-nos a la pobresa laboral, creiem oportú abordar en aquest capítol l'indicador que recull la baixa intensitat del treball, ja que té molt a veure amb les situacions de pobresa que pot patir una part de les persones treballadores. Com aclariment conceptual, cal dir que la baixa intensitat en el treball es defineix com la situació en la que les persones adultes d'una llar treballen menys del 20 % del seu potencial de treball durant l'any anterior a la realització de l'enquesta,⁴ situació que està demostrat que comporta risc de pobresa o exclusió social.

Gràfic 2.2.1. Població <65 en llars amb molt baixa intensitat del treball

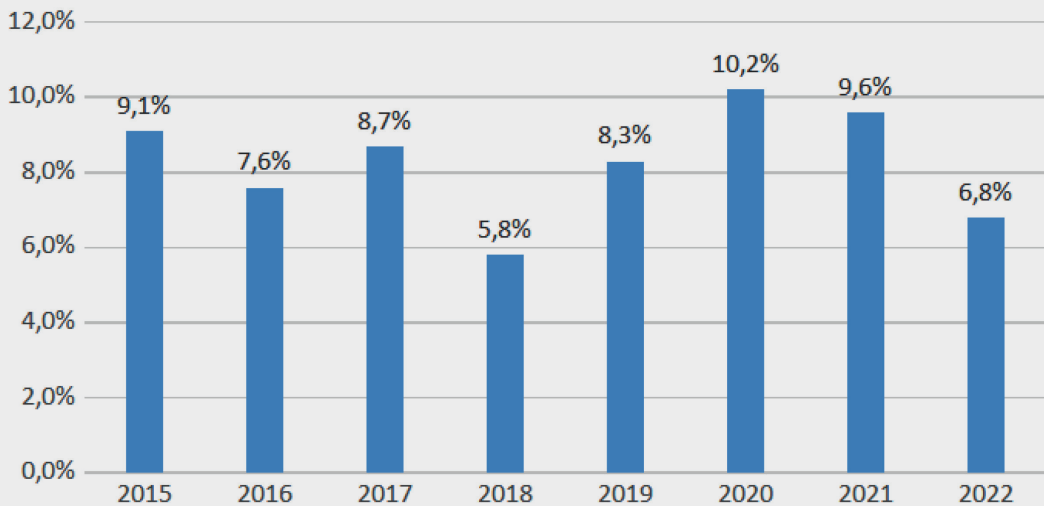
Font: Enquesta de condicions de vida. Idescat

⁴ Les dades de pobresa les obtenim fonamentalment de l'Enquesta de Condicions de Vida, que elabora anualment l'Institut Nacional d'Estadística (INE) i que amplia l'Idescat (Insitut d'Estadística de Catalunya) amb una mostra ampliada i específica per Catalunya.

2. POBRESA EN EL TREBALL

En aquest sentit, a Catalunya, el 2022 (dada més recent disponible) i segons l'Idescat, hi ha 406.600 persones menors de 65 anys que viuen en llars amb molt baixa intensitat de treball. Aquest volum de població suposa el 6,8 % del total de la població. D'aquestes, 214.900 són dones (7,3 %) i 191.600 són homes (6,4 %).

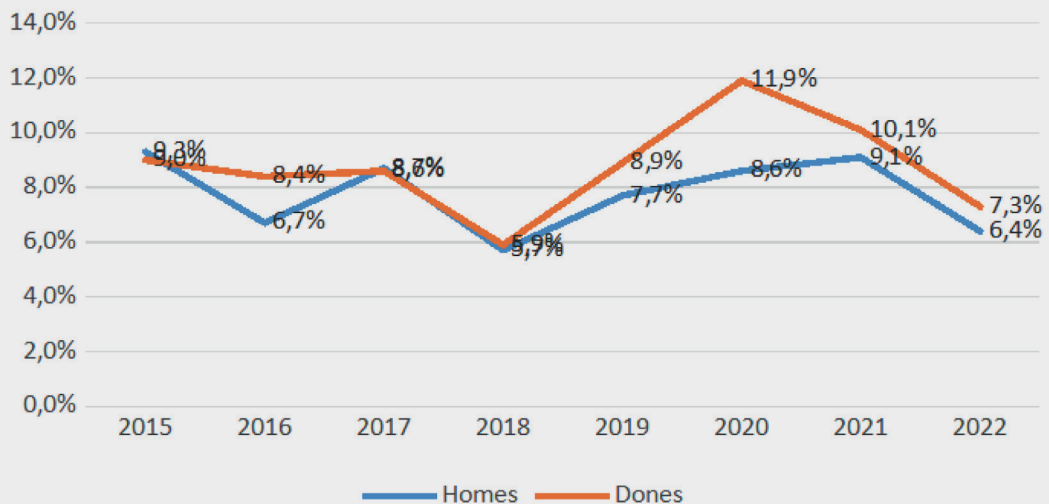
Gràfic 2.2.2. Pes de la població <65 en llars amb molt baixa intensitat del treball

Font: Enquesta de condicions de vida. Idescat

La situació laboral de les persones, com tenir una feina, trobar-se a l'atur, ser persona jubilada entre altres, té a veure amb la pobresa. En aquest sentit, la població aturada té més probabilitat de caure en situació d'exclusió social, així com les persones amb un baix nivell d'estudis, les persones immigrades, les persones joves i les dones.

Gràfic 2.2.3. Població <65 en llars amb molt baixa intensitat del treball per sexes

Font: Enquesta de condicions de vida. Idescat

2. POBRESA EN EL TREBALL

La precarietat laboral s'explica per múltiples factors que no necessàriament comporten situacions de pobresa laboral. La pobresa laboral té més a veure amb la capacitat adquisitiva de les persones treballadores i amb quin entorn i quines obligacions familiars tenen, i la baixa o molt baixa intensitat del treball condiciona, clarament, la retribució que perceben per la feina feta.

És clar que les situacions de precarietat laboral contribueixen a accentuar la pobresa laboral, però cal tenir en compte, principalment, la manca d'ingressos suficients malgrat tenir una feina.

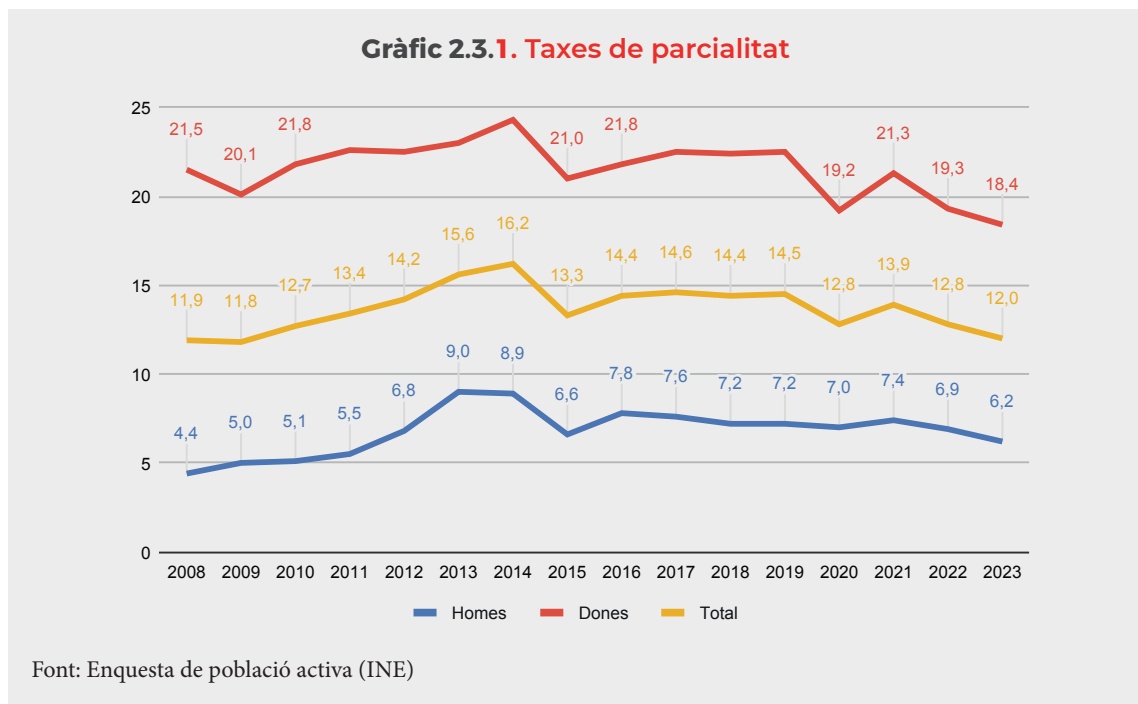
No podem deixar d'assenyalar que aquelles persones treballadores que tenen molt baixa intensitat laboral són persones que es troben en una situació molt acusada de vulnerabilitat i, per tant, cal un abordatge específic per revertir aquesta situació. Tot i això, no hi ha estadístiques que permetin conèixer el volum de llars i persones que es troben per sota del 40 % o el 60 % del seu potencial laboral, que de ben segur també tenen dificultats per satisfer les necessitats més bàsiques o fer front a les despeses quotidianes.

Analitzar la baixa intensitat en el treball permet fer una aproximació als possibles casos de pobresa laboral, però també és important, pel fet que és un indicador que té molt a veure amb el factor treball que contribueix al creixement de l'economia d'un país, així com condiona a les pensions de jubilació futures de la població treballadora, element de pobresa per a les persones de major edat que també cal considerar. Així doncs, mesures per combatre la parcialitat involuntària i les entrades i sortides constants del mercat de treball, esdevenen fonamentals per combatre la pobresa en el treball.

2.3

Cal reduir la parcialitat involuntària, especialment la femenina, per tal d'evitar situacions de pobresa laboral

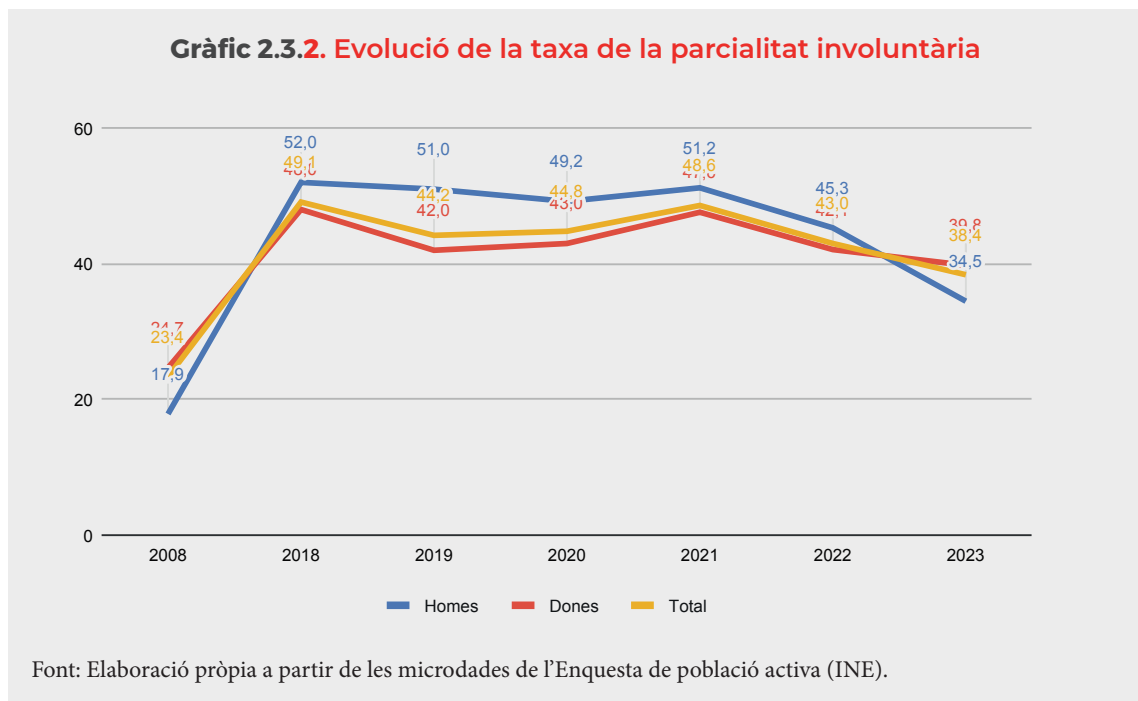
Històricament, el treball a temps parcial a Catalunya ha estat menys freqüent que a la resta de l'Estat i molt inferior a la mitjana de la Unió Europea. Cal assenyalar que aquest tipus de jornada, habitualment considerada com a fórmula per poder conciliar la vida personal i laboral, ha recaigut majoritàriament entre les persones joves i les dones, recordant la importància d'aquells biaixos patriarcal encara vigents a la nostra societat en l'assignació de tasques als diversos rols de gènere.

El comportament en la incidència de la parcialitat, des del 2008, ha estat d'un increment suau però constant fins a 2014, quan trobem la taxa de parcialitat més elevada (16,2 %). Després d'un descens lleu, aquesta taxa torna a repuntar el 2019 amb un 14,5 % de parcialitat. Des de 2019, però, la tendència ha estat decreixent fins a arribar a un 12 %. La diferència entre sexes és evident, ja que les taxes de temporalitat en dones multiplica per 3 la dels homes (6,2 % per als homes mentre que la taxa de parcialitat femenina és de 18,4 %). Aquest és un dels indicadors on més clarament es mostren les desigualtats al mercat de treball per raó de gènere i cal destacar-ho com una prioritat a abordar des de l'àmbit de les polítiques públiques.

2. POBRESA EN EL TREBALL

Els motius del treball a temps parcial són sobretot de tipus laboral, per cura de familiars o per estudis. En aquest sentit, la causa més freqüent és la de no haver trobat una ocupació a temps complet. Aquesta causa la denominem parcialitat involuntària. Cal destacar i denunciar que una part molt significativa de la població que treballa a temps parcial ho fa de manera involuntària i desitjaria treballar una major proporció de la jornada. El 2008 aquest indicador era del 23,4 %; 10 anys més tard, s'havia registrat un increment espectacular i s'assolia una taxa de 49,1 %. Continuant amb l'evolució històrica, l'any 2019, la taxa de parcialitat involuntària era del 44,2 % i, finalment, el 2023 la incidència de la parcialitat involuntària ha estat del 38,4 %. Tot i la moderada reducció, la parcialitat encara es troba lluny de la parcialitat registrada a la Unió Europea, del 21,1% però millora respecte de la taxa a la resta de l'Estat, que s'eleva fins al 50,8% en les últimes dades disponibles a l'Eurostat.

Darrere aquests percentatges a Catalunya i per al 2023, hi trobem 161.152 persones treballadores que haurien desitjat una ocupació a jornada completa, un gruix important de població ocupada. Cal recordar que aquesta insatisfacció amb el tipus de jornada laboral respon molt sovint a una insuficiència d'ingressos i a unes dificultats en la promoció professional.

Com recull l'Observatori del Treball i Model Productiu, sectors amb poca presència femenina, com l'agricultura i la indústria, tenen uns nivells baixos de parcialitat, mentre que sectors feminitzats i que es cobreixen sovint amb personal jove (educació, cura de persones, activitats esportives, etc.) són les que històricament presenten una parcialitat superior.

2. POBRESA EN EL TREBALL

Les condicions laborals i salarials tenen molt a veure amb l'alta parcialitat involuntària que té gairebé la meitat de la població treballadora que treballa a temps parcial. La insatisfacció retributiva que pateix aquest col·lectiu, és un dels trets amb més pes que expliquen la necessitat de buscar una feina a jornada completa. D'altra banda, no podem obviar que menor salari implica menor cotització i, per tant, menors quantia en les prestacions futures, situant a aquestes persones en un escenari de menor protecció social davant contingències d'atur o jubilació. Finalment, també cal recordar que una situació de treball a temps parcial, quan va associada amb baixos salaris, dificulta encara més els processos vitals d'emancipació, especialment la juvenil. Aquesta situació no la trobem present en altres països de l'àmbit europeu en que la parcialitat té una major presència però els salaris són més elevats i, sobretot, hi ha un acompanyament amb un sistema de prestacions i serveis públics que faciliten l'accés a l'habitatge i, per tant, resulta menys difícil compatibilitzar parcialitat i emancipació. En canvi, al nostre país, malgat les millores dels darrers anys, encara tenim molt camí per recórrer fins arribar a aquest escenari en que una persona jove que treballi a temps parcial pugui emancipar-se.

2.4

L'evolució salarial impacta positivament en major mesura en aquelles persones amb salaris més baixos

En un informe que pretengui abordar la situació de la pobresa laboral al nostre país és del tot necessari fer una anàlisi de l'evolució en matèria salarial de les persones treballadores. Per tant, acudirem a la font oficial, que és l'Estructura anual d'enquesta salarial que, en la seva darrera versió anual (publicada el juny de 2023 però fent referència a dades de 2021) suposa la millor font estadística per accedir a dades salarials, en aquells anys en que no es publica l'Enquesta d'estructura salarial, molt més completa en dades però que té periodicitat quadriennal i que no es publicarà fins 2026. Per aquest motiu, les dades amb les que treballarem, malgrat són les més recents disponibles, no podran recollir els elements de major actualitat, com són els increments de l'SMI de 2022 i 2023 ni tampoc els efectes de la darrera reforma laboral.

Abans d'entrar al detall, és necessari introduir un breu apunt metodològic en relació als indicadors estadístics que farem servir per mesurar les distribucions salarials en aquest capítol. En la mesura que ens sigui possible, no farem servir la mitjana com a indicador, malgrat ser la mesura de tendència central més popular, sino la mediana. El motiu és que considerem que aquesta última és un estadístic molt més adient que la mitjana per copsar la idea de centralitat en distribucions com les salarials, que tenen com a peculiaritat que hi ha un gran nombre d'observacions (corresponent al salari de cadascuna de les persones treballadores de la mostra) situades en la franja corresponent als salaris més baixos i, en canvi, hi ha moltes menys observacions situades a la franja corresponents als salaris més elevats. El que passa a les distribucions salarials és que aquestes observacions que es troben a la cua de la distribució, que corresponen als salaris més elevats, acaben afectant molt al valor de la mitjana, empenyent-la cap amunt i fent que el valor de la mitjana sigui excessivament alt i no ens acaabi d'ajudar a recollir aquesta idea de centralitat. En canvi, la mediana, que és un estadístic que es calcula com el valor central d'una distribució, que deixa el mateix nombre d'observacions a esquerra i dreta, un cop haguem ordenant els valors de menor a major, sí que captura molt millor aquesta idea de centralitat i resulta més útil per ser aplicada en les distribucions salarials.

Tal i com mostra la taula 2.4.1., la mediana salarial anual a Catalunya pel 2021 va ser de 23.962 €⁵. Aquest mateix indicador pel 2016, va ser de 21.188 €. Per tant, en aquests darrers cinc anys dels que tenim dades disponibles s'ha produït una variació de 2.774 € que, en termes relatius suposa un increment de 13,1 %. Cal aclarir també que hem pres com a àmbit temporal els darrers cinc anys per evi-

⁵ Els valors salarials els oferim al llarg de tot aquest capítol en remuneració bruta i sense decimals, per tal de facilitar la lectura.

tar establir la comparació únicament amb el període pandèmic, absolutament excepcional, i ampliar d'aquesta manera l'àmbit temporal a una part del període anterior a la pandèmia, sense que sigui un període excessivament ampli.

Taula 2.4.1. Distribució salarial a Catalunya 2016-2021

	Percentil 10	Quartil inferior (25%)	Mediana (50%)	Quartil superior (75%)	Percentil 90
2021	10.898	16.355	23.962	35.368	49.636
2016	8.470	14.238	21.188	31.049	42.851
variació (n)	2.428	2.117	2.774	4.318	6.785
variació (%)	28,7	14,9	13,1	13,9	15,8

Font: elaboració pròpia a partir dades de l'Enquesta anual d'estructura salarial de l'INE

És especialment útil complementar l'anàlisi de la mediana amb un altre tipus d'indicadors que ens permetin ajustar millor el comportament salarial en aquest període entre els diversos grups salarials. En aquest sentit, oferim també algunes pinzellades relatives a l'evolució salarial de les persones que es troben a les cues de la distribució, és a dir, veurem com ha evolucionat el salari d'aquelles persones que perceben els salaris més baixos i també d'aquelles que ingressen els salaris més elevats, per veure si han registrat una evolució similar. Tal i com mostra la taula 2.4.1, aquelles persones que es troben en el percentil 10 (que es troben en el 10 % de persones amb ingressos inferiors si ordenéssim a les persones en funció del seu salari) tenen, amb dades de 2021, uns ingressos no superiors a 10.898 €. En canvi, aquest valor era molt menor cinc anys enrere atès que el 2016 el valor corresponent al percentil 10 va ser de 8.470 €. Per tant, hi ha hagut en aquests cinc anys un increment notable en termes relatius del 28,7 % en aquelles persones amb menors salaris. En canvi, el comportament no ha estat el mateix en aquelles persones amb salaris més elevats atès que, atenent a l'evolució dels darrers cinc anys, el salari corresponent al percentil 90 (aquell que correspon a aquelles persones que perceben un salari superior al 90 % de la població treballadora) per 2021 va ser de 49.636 €, mentre que al 2016 va ser de 42.851 €. Per tant, l'increment absolut ha estat de 6.785 € en aquests cinc anys que, en termes relatius, ha suposat una variació positiva de 15,8 %.

Per tant, veiem com, analitzant les dades en termes percentuals, ha hagut un increment relatiu més gran per aquelles persones amb salaris més baixos (28,7 %) que no pas en aquelles persones que es troben al decil superior (15,8 % d'increment). Aquestes dades reflecteixen una millora en la igualtat salarial, que s'està aconseguint igualant per dalt. És a dir, que s'està aconseguint reduir la desigualtat millorant aquells salaris més baixos en major proporció que el que milloren aquells salaris més elevats.

Tot i aquesta notable millora, el marge de millora és evident i, com apunt complementari, cal recordar que el llindar de risc de pobresa per a Catalunya, cal-

2. POBRESA EN EL TREBALL

culat per una llar en la que visqui una persona adulta sola és de 11.840,6 €⁶ i, si el calculem per una llar en la que visquin dues persones adultes i dos infants, seria de 24.865,3 €. Per tant, la totalitat de persones que es troben situades en el primer decil es trobarien per sota del llindar de risc de pobresa i una bona part de les persones que es troben en els següents decils també. Aquestes dades ens conviden a reconèixer els importants avenços produïts en els darrers anys però alhora també ens recorden que és del tot necessari continuar incrementant salaris, especialment en aquelles franges salarials més baixes, per aconseguir evitar la pobresa en qualsevol de les seves formes.

Una limitació metodològica important de l'Enquesta anual d'estructura salarial és que ajusta el salari d'aquelles persones que no han estat treballant tot l'any en les mateixes condicions (p.ex. a causa d'haver d'haver estat treballant menys d'un any al mateix centre de treball, o bé a causa d'haver estat en situació de suspensió per haver estat inclòs a un ERTO, etc). Tot i tenint present aquestes circumstàncies, oferirem unes pinzellades per comparar els ingressos salarials amb dades desagregades per sexe.

Taula 2.4.2. Distribució salarial a Catalunya, per sexe 2016-2021

Distribució salarial a Catalunya, per sexe. 2016						
	Percentil 10	Quartil inferior (25%)	Mediana (50%)	Mitjana	Quartil superior (75%)	Percentil 90
Salari dones	7.232,95	11.795,02	18.372,96	21.110,3	27.070,15	37.765,35
Salari homes	10.938,93	17.240,34	24.050,27	27.572,8	34.772,08	47.017,34
bretxa de gènere (n)	3.706	5.445	5.677	6.462,5	7.702	9.252
bretxa de gènere (%)	51,2	46,2	30,9	30,6	28,5	24,5

Distribució salarial a Catalunya, per sexe. 2021						
	Percentil 10	Quartil inferior (25%)	Mediana (50%)	Mitjana	Quartil superior (75%)	Percentil 90
Salari dones	9.440,73	14.479,61	21.087,54	25.015,9	31.695,28	44.937,39
Salari homes	13.330,08	18.781,58	26.477,82	31.212,7	39.308,28	53.857,48
bretxa de gènere (n)	3.889	4.302	5.390	6.196,7	7.613	8.920
bretxa de gènere (%)	41,2	29,7	25,6	24,8	24,0	19,9

Font: elaboració pròpia a partir dades de l'Enquesta anual d'estructura salarial de l'INE

A la taula 2.4.2. es pot apreciar de manera nítida com la bretxa de gènere és evident per a tots els grups salarials. En concret, la mediana salarial per homes va ser al 2021 de 26.478 € mentre que per les dones va ser de 21.088 €. Per tant, observem una variació (bretxa de gènere) relativa de 25,6 % entre els salaris que perceben homes i dones.

⁶ Calcular amb les darreres dades disponibles de l'Enquesta de condicions de vida, corresponents a 2022 i aplicant el llindar català. Els valors s'expressen en ingressos nets anuals corresponents a l'any anterior a la realització de l'enquesta.

2. POBRESA EN EL TREBALL

Quan comparem amb les dades de cinc anys enrera, veiem com la bretxa de gènere ha disminuït per a tots els grups salarials. Cal destacar però que la reducció més important és la que registra el quartil inferior, compostat per aquella quarta part de les persones amb salaris més baixos, en el qual les dones redueixen la bretxa de gènere en més d'un terç.

Cal destacar també que aquesta bretxa de gènere és molt més acusada en aquelles franges on es concentren els salaris més baixos. En concret, la variació relativa entre els salaris que cobren com a màxim el 10 % de persones amb menors ingressos (aquelles ubicades al percentil 10) es de 41,2 % . En canvi, aquest valor pel grup del 10 % de persones que perceben salaris més elevats (aquelles ubicades al percentil 90) ha estat de 19,9 %. Per tant, constatem dos elements: el primer dels quals és que la bretxa de gènere és transversal i travessa tots els grups salarials. El segon element a destacar és que aquesta bretxa de gènere impacta en major mesura a aquelles persones amb salaris més reduïts, assolint un elevat 41,2 % per aquelles persones amb salaris més baixos.

Un altre grup de dades interessants per copsar les diferències salarials per raó de sexe és veure com s'agrupen les persones treballadores per sexe si dividim el seu salari per la quantia de l'SMI. Malauradament, les dades només estan disponibles pel conjunt de l'estat i no tenim la desagregació per comunitats autònomes. Tot i així, considerem interessant aportar aquestes dades (veure taula 2.4.3) que reforcen la idea anterior, de que les dones es concentren en aquells grups salarials més baixos, milloran en les franges mitges (però sempre situant-se per sota dels salaris dels homes) i tornen a eixamplar diferències en aquelles franges salarials més elevades en que es tornen a fer més paleses les diferències salarials per raó de sexe.

Taula 2.4.3. Percentatge de persones treballadores agrupades en relació a les vegades que suposa seu salari en relació a l'SMI, per sexe

% del total de persones treballadores	Dones	Homes
De 0 a 1 SMI	25,0	10,7
D'1 a 2 SMI	44,9	48,7
De 2 a 3 SMI	18,5	22,3
De 3 a 4 SMI	7,0	10,3
De 4 a 5 SMI	2,4	4,1
De 5 a 6 SMI	1,3	2,1
De 6 a 7 SMI	0,7	1,2
De 7 a 8 SMI	0,2	0,4
més de 8 SMI	0,1	0,2
Total	100 %	100 %

Font: elaboració pròpia a partir dades Enquesta anual d'Estructura salarial, INE (2023, amb dades de 2021).

2. POBRESA EN EL TREBALL

A la taula adjunta veiem com les dones són clarament majoritàries en aquell grup amb salaris més baixos (aquell que agrupa les persones que tenen un salari que, com a molt, correspon a l'import de l'SMI (25 % de les dones per 10,7 % dels homes). A continuació, les dades no són tan desiguals però, a mida que arribem a la banda dels salaris més elevats, la situació s'inverteix i les dones presenten una menor presència respecte els homes en aquelles franges salarials més elevades.

Sens dubte, totes aquestes dades ens han d'interpel·lar a continuar exigint accions decidides per revertir aquesta situació discriminatòria que afecta a les dones únicament pel fet de ser dones.

Per acabar amb les dades desagregades per sexe, cal insistir en que, si bé és cert que un dels problemes fonamentals que explica les diferències en el salari i, per extensió en la pobresa laboral, per raó de sexe és la parcialitat involuntària, molt més acusada en les dones que en els homes, si la desigualtat salarial tingués origen únicament en la intensitat en el treball, el salari/hora hauria de ser similiar entre dones i homes i no és això el que trobem. Amb les dades més recents, corresponents a 2021, el salari brut per hora per les dones a Catalunya és de 16,6 €/h mentre que el dels homes és de 19,1 €. Per tant, hi ha un diferencial de 2,5 €/h que, en termes relatius és de 15,1 %. Aquest diferencial no és doncs atribuïble a la parcialitat sinó simplement a la discriminació de les dones al mercat de treball així com a la desigual valoració retributiva i social d'aquelles ocupacions típicament femenines.

Un altre aspecte que resulta d'especial interès és comprovar si hi ha diferències significatives a nivell sectorial. En aquest cas, no farem una anàlisi exhaustiva per subsectors sinó que oferirem simplement unes pinzellades a nivell dels grans sectors productius.

Taula 2.4.4. Salari brut anual mitjà per persona treballadora

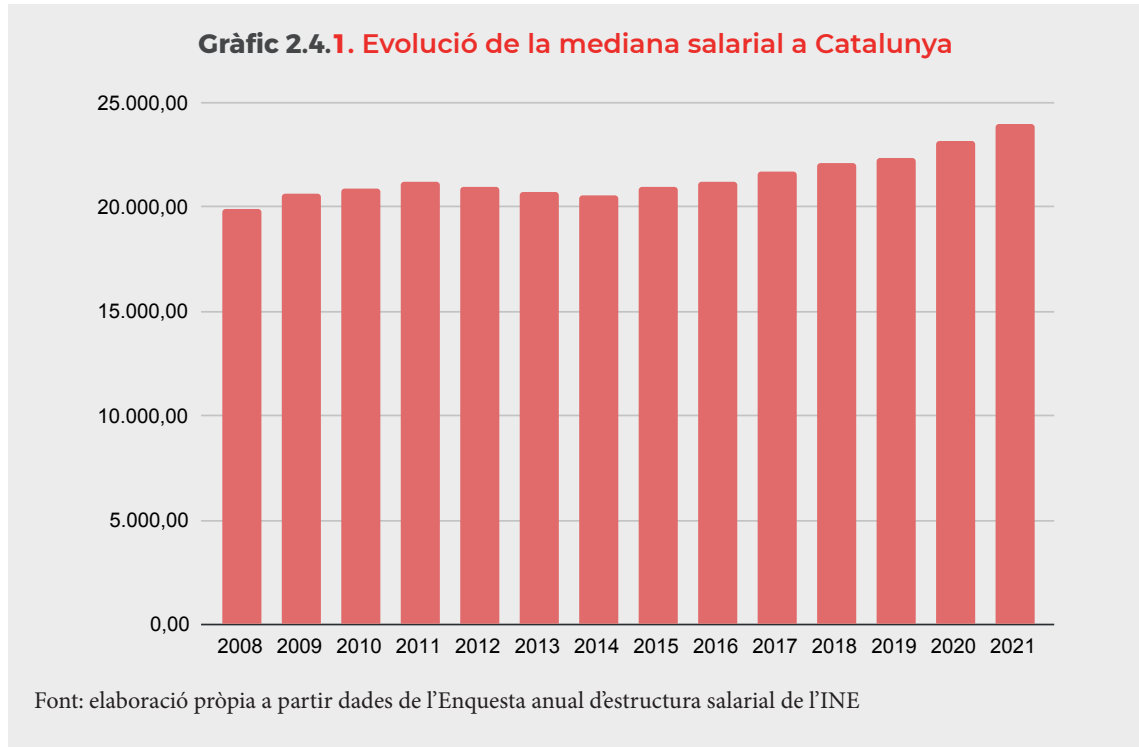
	Tots els sectors	Indústria	Construcció	Serveis
2021	28.145	31.424	27.679	27.487
2016	24.455	29.563	24.201	23.307
Variació (n)	3.690	1.861	3.478	4.180
Variació (%)	15,1	6,3	14,4	17,9

Font: elaboració pròpia a partir dades de l'Enquesta anual d'estructura salarial de l'INE

La taula 2.4.4. ens mostra l'heterogeneïtat salarial per sectors. D'aquestes dades destaquem com la indústria registra, en promig, els salaris més elevats, seguit per la construcció i, molt a prop, pel sector serveis. En quant a la variació salarial en els darrers cinc anys, cal destacar l'increment salarial dels serveis, que encapçala el creixement relatiu en aquest període amb una variació positiva del 17,9 %. Contrasta aquesta dada amb el baix creixement relatiu dels salaris a la indústria, amb una variació del 6,3 %, que el fa perdre distància respecte els altres sectors.

2. POBRESA EN EL TREBALL

Per cloure el capítol adoptarem una perspectiva històrica més àmplia que la que hem vingut fent servir fins ara, que ens permeti veure l'evolució de la mediana salarial a través de tots els anys que van des del 2008, any en que es va desatar la crisi financera, que va tenir efectes molt importants durant els anys següents.

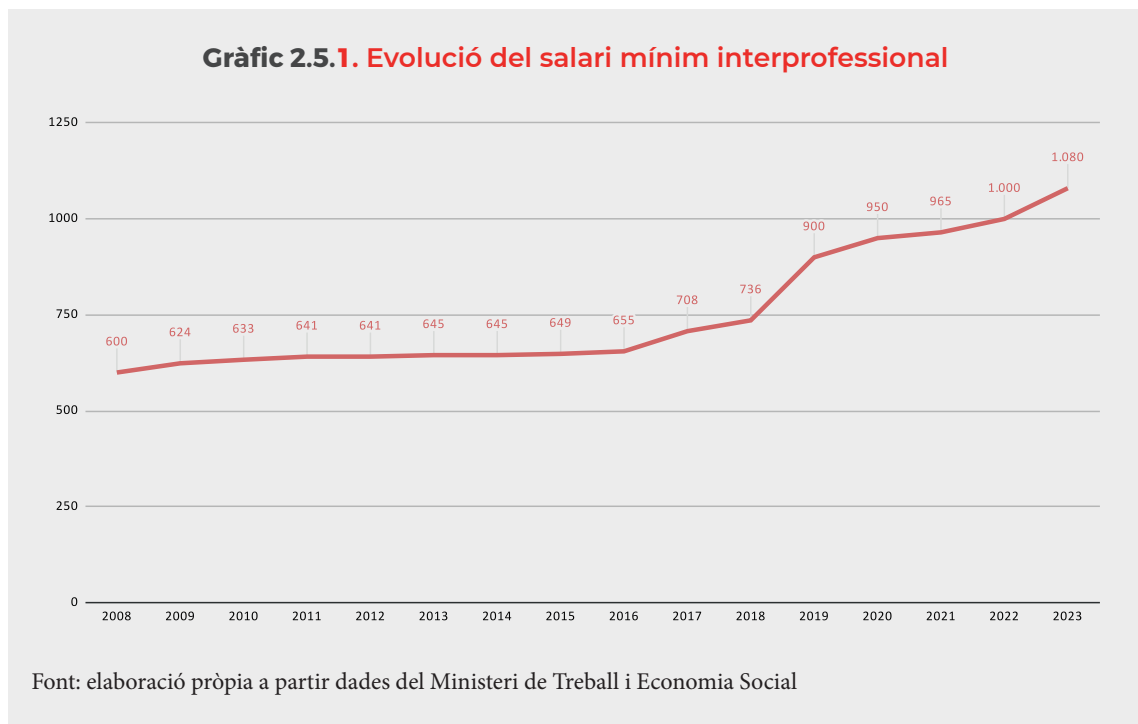
Com es pot apreciar al gràfic adjunt, l'increment de la mediana salarial ha estat molt millorable vist en perspectiva històrica atès que ha incrementat tan sols 4.057 €, passant dels 19.904 € de 2008 als 23.962 € corresponents a 2021. En termes relatius, suposa una variació de 20,4 %. Cal destacar però que en els darrers exercicis s'ha produït una millora substancial i que, si fem la comparació en el període 2008-2018 (just abans de l'increment important de l'SMI aplicat en 2019), la variació relativa es quedaria en el 11,3 %, molt per sota del valor que hem obtingut incorporant en el càlcul tan sols els tres anys posteriors.

El gràfic també mostra l'impacte en els salaris que van tenir els durs anys de crisi financera així com la moderada i progressiva recuperació en els anys posteriors. La imatge global que obtenim, mirant les dades en perspectiva, és que, malgrat la recuperació destacada dels darrers anys, encara hi ha marge per l'increment salarial en el conjunt de persones treballadores i, especialment, en aquells que esa troben en les franges salarials més baixes, millora que s'haurà d'abordar, no només des de l'increment del salari mínim, sinó també i molt especialment des de l'àmbit de la negociació col·lectiva. Aquest necessari increment dels salaris no hauria de tenir com a referència únicament l'increment de productivitat sinó la seva suficiència i relació amb l'increment del cost de la vida. D'aquesta manera, el salari podrà complir la seva funció social, i alhora, incentivar la demanda.

2.5

El salari mínim interprofessional continua el seu increment, desactivant les acusacions interessades de que frenarien el creixement de l'ocupació

Un dels principals instruments per garantir uns ingressos salarials suficients i, per tant, per combatre la pobresa laboral és el salari mínim interprofessional (SMI). Aquest instrument condiona els salaris, garantint un sòcol mínim i, per tant, contribueix a millorar els salaris, especialment aquells més baixos i a reduir la desigualtat. Històricament, l'SMI, que queda garantit jurídicament per l'article 27 de l'Estatut dels treballadors, s'ha situat en nivells molt baixos tot i que l'evolució dels darrers anys ha suposat un punt d'inflexió important, tal i com s'aprecia al gràfic següent.

El gràfic, que incorpora l'evolució de l'SMI en els darrers 15 anys (amb quanties en brut i corresponents a 14 pagues) permet apreciar la trajectòria, pràcticament línia, des de 2008 fins 2017, any en que es produeix la primera pujada significativa i també és l'any que marca l'inici d'una trajectòria ascendent realment destacable. En aquest any, l'SMI va passar de 655 € a 708 € la qual cosa, en termes relatius, va suposar un increment del 8 %. Va ser el 2019 però l'any

en que l'increment va ser més evident, amb un augment del 22,3 % en termes nominals que va provocar que l'SMI passés de 736 € a 900 €. L'any 2022, l'SMI va arribar als 1.000 €, la qual cosa suposa una fita simbòlica que va permetre superar la barrera dels tres dígits. Finalment, l'any 2023, l'SMI es va situar en 1.080 €, incrementant 80 €, que, en termes relatius, suposa un increment anual del 8 %.

Per tant, trobem una clara tendència a l'alça de l'SMI que el va acostant progressivament al 60 % del salari mitjà, tal i com recomana la Carta Social Europea.⁷

Cal recordar que en els darrers anys s'ha produït un cert debat a l'esfera pública i també en els àmbits acadèmics, en relació a l'increment de l'SMI. En concret, va haver un sector d'acadèmics i també d'organitzacions polítiques que defensaven que l'increment de l'SMI no servia per millorar el benestar de les persones treballadores sinó que, ans al contrari, fins i tot podia ocasionar un efecte no desitjat que es traduiria en pèrdua d'ocupació. Aquesta pèrdua d'ocupació, de manera paradoxal, suposadament afectaria en major mesura a aquelles persones amb salaris més baixos, susceptibles de cobrar l'SMI. En el marc d'aquest debat va ser molt polèmica la publicació d'un informe del Banc d'Espanya (Barceló et al, 2021) en que es situaven els riscos d'aquest escenari de pèrdua d'ocupació. Tot i així, cal destacar que els autors d'aquest informe ja alertaven de la prudència amb que havia de considerar-se els resultats de la seva recerca a causa de les dificultats tècniques de disseny del propi estudi. En concret, resultava complicat establir un grup de control amb el qual es pogués comparar el grup que rebia el tractament (l'increment de l'SMI). Malgrat aquesta crida a la prudència per part dels autors, l'informe es va fer servir de manera interessada com a prova irrefutable de l'error d'insistir en una política d'increment de l'SMI.

En canvi, nombrosos persones expertes, provinents de l'àmbit acadèmic, minimitzaven aquests riscos de possible pèrdua d'ocupació i, en canvi, veien en l'increment de l'SMI una bona mesura per incentivar la demanda, alhora que serviria per reduir desigualtats salarials. Un dels posicionaments més sòlids en la defensa de que l'increment de l'SMI tenia efectes nuls en l'ocupació el tenim en l'economista David Card, premi Nobel d'Economia 2021, qui va ser guardonat amb aquesta distinció precisament pel seu treball de recerca en aquest àmbit. A tall d'exemple, podem citar altres informes que també destaquen com el mercat de treball català s'ha enfortit en els darrers anys, en que precisament s'ha produït un major increment de l'SMI (Generalitat de Catalunya, 2019).

També cal ressenyar un informe que van portar a terme un prestigiós grup d'economistes (De la Rica et al, 2022) fent servir una metodologia similar a la que va utilitzar el Banc d'Espanya però amb conclusions ben diferents, apuntant a un impacte en l'ocupació nul a curt termini i molt residual a mig i llarg termini. En la mateixa línia, un informe del Gabinet Econòmic Confederal de CCOO (CCOO, 2019) també situa evidències de que, en cas de pèrdua d'ocupació s'hauria ressentit l'afiliació a la Seguretat Social i no ha estat així (CCOO, 2019). Finalment, no podem deixar de destacar les conclusions del II informe de la Comissió As-

⁷ El salari brut mitjà el 2021 a Catalunya (darrer any del que tenim dades disponibles) va ser de 28.145 €. Per tant, el 60 % d'aquest salari mitjà és de 16.887 €. En canvi, l'SMI anual de 2021 va ser de 13.510 €. Per tant, si ho analitzem en perspectiva històrica, tots dos indicadors s'estan apropant tot i que encara hi ha necessitat d'incrementar l'SMI per assolir l'objectiu que estableix la Carta Social Europea.

sessora per a l'anàlisi de l'SMI (Comisión Asesora para la análisis del SMI, 2022) que apuntaven en la mateixa línia que els anteriors informes que hem fet esment, destacant els escasos efectes dels increments en l'SMI respecte el volum d'ocupació que, en el pitjor escenari, podrien portar aparellats únicament una petita reducció en el creixement de l'ocupació. En canvi, sí que destaquen que els increments de l'SMI han tingut "un efecte significatiu en termes de reducció de la desigualtat salarial i de la renda, en augmentar els ingressos de baixos salaris que, de forma majoritària, s'ubiquen en els decils inferiors de renda" (Comisión Asesora para el análisis del SMI, op.cit. pàg. 22).

En relació a la qüestió de reducció de la pobresa laboral, a la que acabem de fer referència i que és l'objecte del present informe, veiem com la recerca ens aporta evidències de que l'SMI no només demostra la seva utilitat per millorar els salaris en general i afavorir que els ingressos salarials siguin suficients per garantir una vida digna, sinó que també resulta eficaç com a mesura reductora de la desigualtat. Segons CCOO (CCOO, 2023c) es demostra que la pujada del SMI afavoreix en major mesura a aquelles persones que perceben salaris més baixos, especialment dones, joves i persones estrangeres. Tal i com es veurà en altres apartats de l'informe, els salaris més baixos van augmentar proporcionalment en major mesura que la resta. A més, amb dades pel conjunt de l'estat, el 70 % de persones perceptores de l'SMI es localitzarien en el 40 % de llars amb menors nivells de renda. Per tant, "els increments del salari mínim haurien contribuït a retallar la incidència i la intensitat de la pobresa" (CCOO, 2023, c. pàg. 6). Aquest mateix informe estimava que l'increment de l'SMI practicat l'any passat impactava positivament a Catalunya a 254.600 persones assalariades⁸ a jornada completa que, en termes relatius, suposava el 10,3 % del total de persones assalariades a jornada completa.

Malgrat hi ha altres elements fonamentals per reduir la pobresa laboral, com ara reduir la parcialitat involuntària i, per tant, és del tot necessari l'augment d'intensitat en el treball d'aquelles persones que, de manera involuntària, treballen menys hores de les que desitjarien, resulta evident que els darrers increments de l'SMI, que han anat refermant la tendència iniciada el 2018 i, molt especialment el 2019, i consolidada en els exercicis posteriors, han contribuït de manera decisiva a reduir la pobresa laboral. En relació a aquesta qüestió, la recerca que s'ha abordat sobre aquest tema apunta, de manera clara, a "una reducció del nombre de persones assalariades que es troben per sota del nou SMI i un augment de persones, els salaris de les quals es col·loquen entorn a aquest" (De la Rica et al., 2021, Granell et al., 2022, citat a Comisión Asesora para el Análisis del SMI, 2022). Com s'assenyala en aquests informes, amb dades estatals, es va produir una reducció molt notable en els dos decils salarials inferiors (el 20 % de persones treballadores amb salaris més baixos). En funció de quina metodologia fem servir, la variació en aquests dos decils queda compresa en una forquilla situada entre el 7-12 % pel primer decil i entre el 10-18 % pel segon decil. A més, l'increment de l'SMI hauria tingut una gran incidència en la reducció de les bretxes salarials per raó de gènere, origen o edat (Granell et al., 2022).

⁸ Els càlculs es van realitzar amb dades provinents de la submostra anual de l'EPA de 2021.

2. POBRESA EN EL TREBALL

Aquests informes coincideixen en l'impacte de l'increment de l'SMI com a factor que ha generat causalitat en la reducció de la pobresa i, en concret, un dels informes (Granell et al., 2022) fa una estimació de que la incidència de la pobresa al conjunt de la població hauria estat de 2,8 % al conjunt de l'estat. En termes absoluts això implica que, amb dades estatals, 250.000 persones haurien sortit de la pobresa entre 2018 i 2020, després dels dos increments importants de l'SMI practicat en aquests dos anys, especialment el 2019. Per tant, a falta de conèixer com han impactat els darrers increments practicats al salari mínim, l'evidència científica ens confirma que l'increment de l'SMI ha resultat útil per millorar el nivell de vida de les persones treballadores, per reduir la desigualtat i, finalment, per reduir la pobresa laboral. Per tant, des de CCOO de Catalunya considerem que encara hi ha marge per continuar incrementant l'SMI atès que s'ha posat en evidència la seva utilitat mentre que, alhora, les dades del mercat de treball dels darrers anys en matèria de creació d'ocupació també han servit per desactivar els mals auguris en relació a una possible reducció de l'ocupació, que finalment no s'ha produït.

2.6

La taxa de pobresa en el treball es manté estable i resisteix en un escenari macroeconòmic advers

A Catalunya hi ha més de 373.000 persones treballadores en risc de pobresa o exclusió social malgrat tenir una feina

La taxa de risc de pobresa a la feina és un indicador que recull la proporció de persones que van treballar més de 6 mesos durant l'any de referència i que tenen una renda disponible equivalent per sota del llindar de pobresa.⁹ Per a l'any 2022, dada més recent possible, i segons l'Idescat a partir de l'Enquesta de condicions de vida, el llindar de pobresa se situa en 11.840,6€ per adult en llars unipersonals a Catalunya.

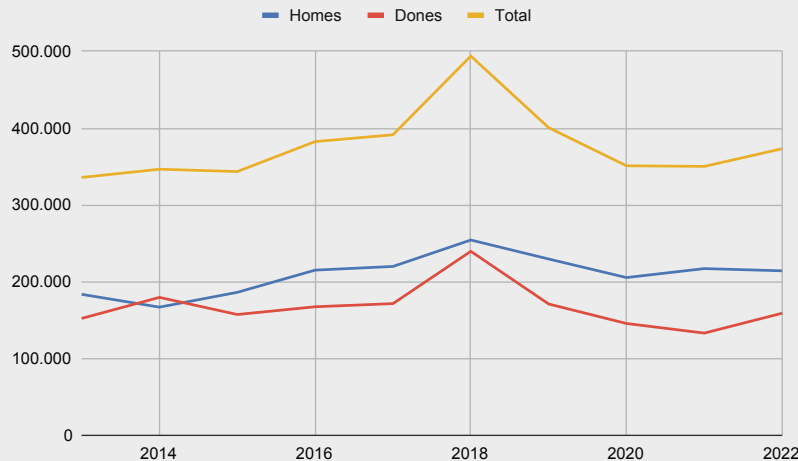
Les dades es remunten al 2013, any en què es va donar una ruptura de sèrie arran d'un canvi metodològic en la recollida de dades, motiu pel qual no ens permet establir comparatives més enllà d'aquest any.

Taula 2.6.1. Taxa de risc de pobresa en el treball a Catalunya

	Homes	Dones	Total
2013	11,5	11,2	11,4
2014	10,5	13,1	11,7
2015	11,5	10,9	11,2
2016	12,6	11,2	12,0
2017	13,3	11,1	12,2
2018	13,9	15,0	14,4
2019	12,5	11,5	12,1
2020	11,7	9,8	10,9
2021	12,6	8,8	10,8
2022	11,9	9,8	10,9

Font: Enquesta de condicions de vida. Idescat

Gràfic 2.6.1. Evolució del salari mínim interprofessional

Font: elaboració pròpia a partir de les dades de l'Enquesta de condicions de vida (INE).

⁹ El llindar de risc de pobresa es determina quantitativament com el 60 % de la renda mediana disponible equivalent després d'haver rebut les transferències socials.

2. POBRESA EN EL TREBALL

L'evolució al llarg d'aquests anys permet veure la incidència del fenomen de la pobresa en el treball entre la població treballadora major de 18 anys, segons l'Idescat.

En aquest sentit, podem dir que la taxa de pobresa en el treball per a l'any 2022 se situa un punt percentual superior a la de l'any 2021, any en el que la taxa era la més baixa de la sèrie històrica. Si s'observa any a any, malgrat la creixuda de la taxa l'any 2018 (14,4%), la tendència ha estat decreixement a partir d'aquest any, passant d'un 12,1% el 2019 a un 10,8% el 2021.

Taula 2.6.2. Població de 18-64 anys en risc de pobresa en el treball

	Homes	Dones	Total
2013	183.600	152.200	335.800
2014	166.900	179.600	346.500
2015	186.200	157.300	343.500
2016	215.100	167.400	382.500
2017	219.900	171.500	391.400
2018	254.300	239.600	493.900
2019	229.600	171.000	400.600
2020	205.400	145.600	351.000
2021	217.100	133.100	350.200
2022	214.200	159.000	373.200

Font: Enquesta de condicions de vida. Idescat

Els resultats per sexes, permeten veure un comportament diferent entre homes i dones. En el darrer any, el 2022, així com els homes han reduït la taxa de pobresa en el treball arribant a l'11,9%, les dones han incrementat fins al 9,8%. Per tant, l'any 2022, ha estat un any més difícil per a les dones a l'hora de poder arribar a fi de mes.

Cal destacar que darrere aquesta taxa de pobresa, hi ha 373.200 persones afectades, que malgrat tenir una ocupació, se situen per sota el llindar de pobresa, tenint dificultats per poder fer front a les despeses més bàsiques per viure.

En quant a les diferències per edat, cal distingir entre la diferent afectació entre les persones en funció de l'edat i és que la taxa de pobresa per a les persones més joves (de 18 a 24 anys) relatives al 2022, que és darrer any del qual tenim dades, és de 14,3 %, molt més acusada que la taxa per a la població de major edat (de 25 a 64 anys), que és de 10,8 %.

Per tant, podem aproximar un perfil de la persona treballadora que es troba en situació de pobresa laboral com a persona, majoritàriament jove i/o amb un baix nivell formatiu. Finalment, malgrat, no tenim dades concretes que ens permetin precisar aquesta afirmació, hem de dir que, en base a altres estudis i dades, intuïm que la variable població migrada també influeix en tenir una major probabilitat de ser persona treballadora pobre.

Per tal d'evitar d'evitar i corregir aquestes situacions i per apostar per un model de creixement just i inclusiu, calen uns salaris mínims adequats que millorin la vida de les persones treballadores i millorar els salaris fonamentalment a través de la negociació col·lectiva.

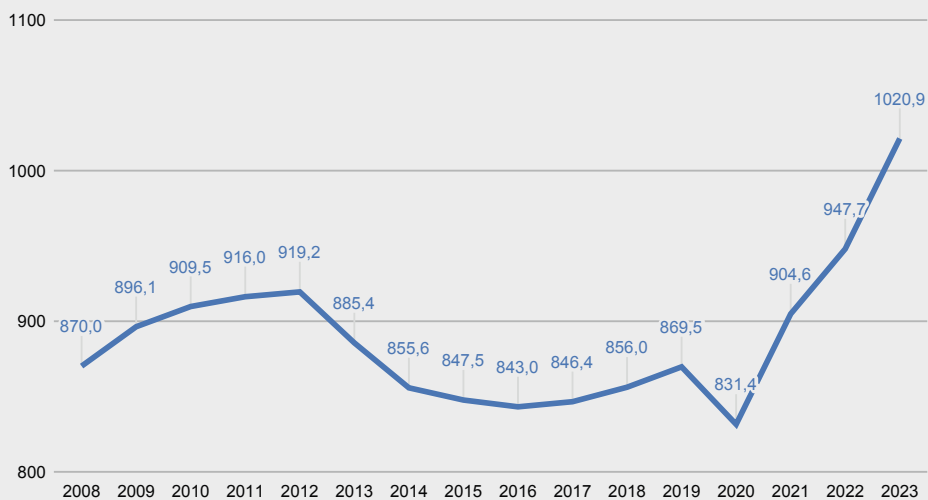
2.7

La millora de les prestacions per atur resulta decisiva per reduir la població treballadora en risc de pobresa o exclusió social

La prestació contributiva d'atur és aquella prestació que protegeix la contingència d'atur per a aquelles persones que, podent i volent treballar i havent cotitzat suficientment, han perdut la seva feina de manera temporal o definitiva. De la mateixa manera, també és la prestació que, amb algunes variacions importants, perceben les persones que es troben immerses en un expedient de regulació temporal d'ocupació.

A la prestació per atur, hi pot accedir la persona que ha estat afiliada a la Seguretat Social, que té cobert el període mínim de cotització exigida (360 dies en total en els 6 anys immediatament anteriors a la situació legal d'atur), que es troba en situació legal d'atur i que acredita disponibilitat per cercar feina activament i acceptar una ocupació adequada. Per tant, és una quantia a la qual té dret una persona que prèviament ha treballat i cotitzat el temps suficient per poder-hi accedir.

Gràfic 2.7.1. Quantia mitjana de prestació contributiva (€/mes).

Font: Servicio Público Empleo Estatal (SEPE). Ministerio de Trabajo y economía social. Setembre de cada any.

El gràfic ofereix, des del 2008, una sèrie de les quanties mitjanes de la prestació contributiva per persona beneficiària i permet veure les variacions de la quantia mitjana d'aquest tipus de prestació. Cal destacar que en el període previ a la pandèmia de la COVID-19, la quantia mitjana d'aquesta prestació era de

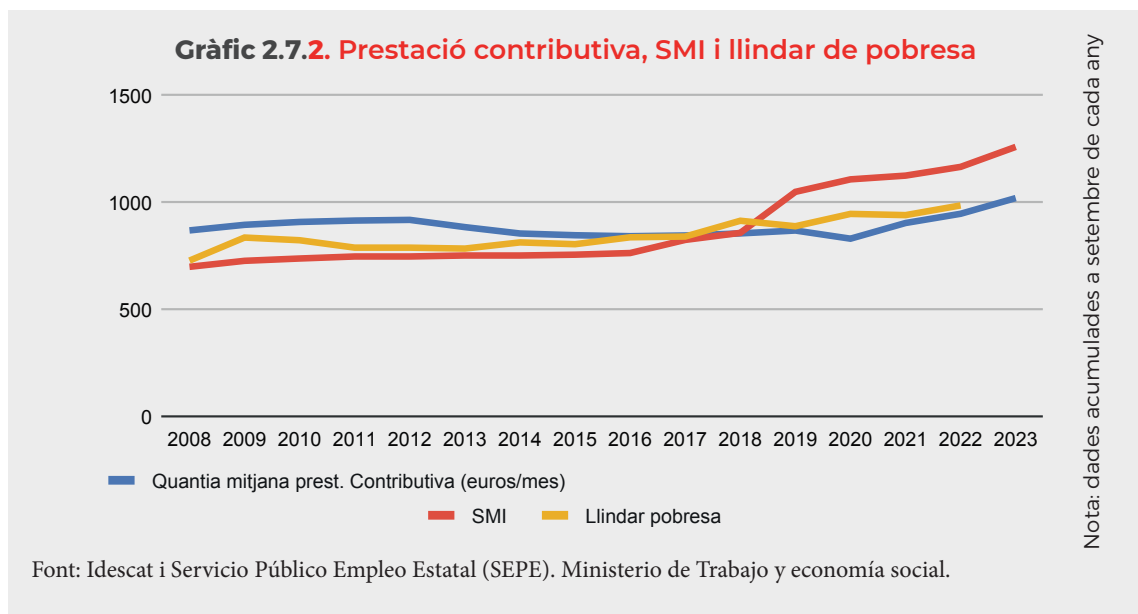
2. POBRESA EN EL TREBALL

869,5€, mentre que el 2023 aquesta ha resultat de 1.020,9€ (151,4€ més i un increment del 17,4%). Per tant, hi ha hagut un increment considerable en les quanties en els darrers anys, que ha de ser atribuïble a la millora en les bases de cotització, fruit de les millores salarials i, especialment dels increments de l'SMI que han impactat positivament en aquelles persones amb salaris més baixos. Cal tenir present que aquesta prestació es pot cobrar fins a un màxim de dos anys, ja que, un cop exhaurit aquest temps, la prestació s'esgota de manera automàtica donant peu, si s'escau, a la percepció del subsidi corresponent o bé accedint a una prestació de caràcter no laboral.

Les dades permeten veure l'evolució de la prestació contributiva mitjana al llarg dels darrers anys. Atenent a la darrera dècada, veiem com el 2013 la quantia d'aquesta prestació era de 885,4 € i el 2023 va ser de 1.020,9€, la qual cosa suposa un increment de 135,5 € i un 15,3 % en termes relatius. Per comprendre adequadament el que suposa, en termes reals i no únicament nominals, aquest canvi, cal tenir present que en aquest mateix període l'IPC a nivell estatal ha crescut el 19,7 %, fet que evidencia la pèrdua de capacitat adquisitiva de les persones perceptores d'aquesta prestació.

Abordar el fenomen de la pobresa en el treball, tenint en compte les prestacions contributives, ajuda a recordar que també hi ha persones que perceben unes quanties insuficients que no els permeten arribar a final de mes i que poden trobar-se en situacions de vulnerabilitat a causa precisament d'una insuficiència d'ingressos, malgrat ser perceptors de prestacions contributives.

Cal aclarir que de cap manera totes les persones beneficiàries de prestacions per atur cobren la quantia mitjana de 1.020,9 €, perquè aquesta quantitat no deixa de ser un promig. Per tant, hi ha una part important de les persones perceptores que perceben imports inferiors a aquesta quantia. La situació d'aquestes persones és la més preocupant i posa de manifest que la qualitat de la cobertura per desocupació és escassa, ja que en determinats casos, les persones perceptores no superen un nivell d'ingressos que els hi permeti superar, el llindar de risc de pobresa.

2. POBRESA EN EL TREBALL

Resulta interessant comparar les quanties mitjanes de les prestacions contributives amb l'evolució del salari mínim interprofessional per poder veure que, des del 2008, les prestacions contributives eren d'uns imports superiors a l'SMI i que aquesta tendència s'ha donat al llarg de força anys fins al 2019, any en què es dona un punt d'inflexió. Des d'aquest any fins a 2023, l'SMI s'ha mantingut per sobre de la quantia mitjana de la prestació contributiva. Cert és que la prestació contributiva pren una tendència positiva, com és lògic, però aquest creixement positiu és més lleu.

L'anàlisi de la prestació contributiva mitjana en relació amb l'SMI i amb el llindar de risc de pobresa posa de manifest que durant 10 anys, l'SMI s'ha situat per sota de la prestació contributiva, cosa que evidencia la necessitat d'una pujada d'aquest instrument com a redistribuidor de rendes. D'altra banda, el fet que la prestació contributiva se situï tan propera al llindar de risc de pobresa posa en alerta la qualitat de la protecció per atur i també dels salaris, on també caldria recalcular les quanties d'aquesta prestació per tal d'allunyar la persona treballadora de les possibles situacions de pobresa i exclusió social mentre es troba en procés de cerca de feina.

Amb tot això, és indiscutible que és necessari aprofundir en polítiques de recuperació salarial mitjançant la negociació col·lectiva alhora que continuem exigint l'increment de l'SMI, com a eines per combatre desigualtats i exclusió social, alhora que també cal reforçar el sistema de protecció social, amb millors prestacions per atur, que donin la cobertura adequada a les persones treballadores que es troben en situació d'atur.

Reivindicacions sindicals

- **L'increment del salari mínim interprofessional. ha contribuït a millorar els ingressos salarials, molt especialment d'aquelles persones treballadores que es troben en les franges salarials més baixes.** D'altra banda, l'augment de l'SMI també ha estat útil per reduir les desigualtats salarials, gràcies a l'increment dels salaris més baixos. Malgrat algunes prediccions interessades, els increments de l'SMI practicats en els darrers anys **no han tingut efectes negatius perceptibles en l'ocupació** i és per totes aquestes evidències, que hem mostrat a l'informe, que reivindicuem que encara hi ha recorregut per continuar revisant a l'alça el salari mínim. D'altra banda, cal continuar avançant en el debat sobre l'adopció d'un salari de referència d'àmbit català.
- L'element fonamental que llastra la pèrdua de cohesió social i de creixement econòmic és la **pèrdua de pes relatiu dels salaris, en relació al poder adquisitiu.** Hem passat una etapa en que la inflació ha estat molt notable i els salaris no han crescut en la mateixa mesura. **En canvi, durant aquesta etapa els beneficis empresarials sí que han registrat un creixement de manera molt acusada i irresponsable,** fet que fins i tot ha generat la creació d'un observatori estatal que controli els beneficis empresarials, fruit de les nostres demandes sindicals. Ara però és el moment de recuperar el poder adquisitiu perdut i això passa per millorar els salaris, treball que s'està fent i s'haurà de continuar impulsant en l'àmbit de la negociació col·lectiva. La proposta sindical de vincular l'increment salarial a l'evolució econòmica dels sectors i dels beneficis empresarials, és la millor manera de garantir que es redistribuïen els esforços i es produeix un repartiment equitatiu dels beneficis. A més, continuarem estenent clàusules de revisió salarial per situacions en que la inflació presenti variacions no previstes.
- Si bé l'SMI té un impacte directe en la població treballadora, especialment en aquella que es situa en la franja salarial més baixa, cal reclamar també millorar en aquells instruments de protecció social que compleixen la funció de garantir uns ingressos mínims a aquelles persones que queden temporalment fora de l'àmbit laboral. En aquest sentit, cal garantir la millora de les prestacions contributives així com, dins de l'àmbit assistencial, **cal insistir també en la reforma dels subsidis.** Respecte a aquesta qüestió, la necessària reforma dels subsidis, amb una millora de les quanties i una reordenació de les prestacions existents, però només podrà ser reeixida si s'aborda des de l'àmbit del diàleg social i es deixen al marge els càlculs electoralistes. Finalment, cal insistir en la **imprescindible coordinació entre** les dues principals prestacions socials de protecció contra la pobresa al nostre país: la **renda garantida de ciutadania (RGC)** i l'**ingrés mínim vital (IMV).**

Les dues rendes mínimes tenen una naturalesa similar però depenen d'administracions diferents (la Generalitat en el cas de la RGC i la estatal en el cas de l'IMV). Ambdues prestacions també pateixen problemes similars, que hem vingut denunciant repetidament, com ara les dificultats en la tramitació i el fet de que moltes persones que potencialment podrien percebre aquestes prestacions acaben no fent les sol·licituds, per diversos motius. Cal continuar reformant la RGC, en la línia dels treballs que es van fer a la comissió de treball de la RGC, en la que vam participar, així com cal definir els detalls de la gestió de l'IMV, davant del repte de l'assumpció de competències per part de l'administració catalana, fruit dels darrers acords d'investidura i que s'hauria de situar en l'àmbit de la gestió dels drets socials. Aquest escenari suposa obrir una finestra d'oportunitat per augmentar la cobertura de les prestacions, reduint el nombre de persones que tenen dret a rebre les prestacions i no la demanen, alhora que també ha de servir per augmentar la suficiència de les prestacions, assolint un major nivell de protecció front la pobresa. Amb aquesta voluntat de millorar les quanties, resulta del tot imprescindible continuar impulsant l'augment de l'IRSC.

- Per abordar la pobresa laboral és imprescindible també disposar d'una població treballadora que tingui majors facilitats per accedir a l'ocupació. Per aquest motiu, és del tot necessari **reforçar les polítiques d'ocupació perquè el Servei públic d'ocupació de Catalunya (SOC) sigui la institució de referència per ajudar a les persones a trobar una ocupació, així com per fer l'acompanyament al llarg de tot el cicle de vida laboral**, reforçant les seves competències, millorant les seves qualificacions professionals i, en definitiva, acompanyant a les persones treballadores al llarg de tot el seu cicle de vida laboral. En aquest sentit, exigim el **desplegament del Pla de transformació del SOC** així com el desenvolupament reglamentari de la Llei 3/2023 d'Ocupació, per **garantir la publicació de les vacants per part de les empreses**, com a primer pas perquè el SOC millori la seva capacitat d'intermediació. A més, cal incidir en una **reformulació profunda del model de perfilat**, que permeti afinar al màxim l'encaix entre oferta i demanda i, per tant, contribueixi a millorar l'efectivitat de les polítiques actives d'ocupació per part del propi SOC.

Relacionat amb les polítiques d'ocupació però ja en l'àmbit de la formació, cal insistir en **aprofitar els resultats del recent informe de prospectiva** en el que hem participat activament com a sindicat i **definir una millor adequació entre oferta formativa i necessitats del mercat de treball**, per adaptar la formació de les persones treballadores als canvis constants del nostre sistema productiu. Com hem vist a l'informe, les persones amb un baix nivell formatiu tenen una major probabilitat de viure situacions de risc de pobresa, també pobresa de tipus laboral i, per tant, cal **reforçar el sistema d'acreditació i qualificacions professionals** per entomar el repte de millorar el nivell formatiu de les persones treballadores i adaptar-lo a les necessitats canviant del mercat de treball.

- **Cal garantir polítiques d'igualtat fortes, també en l'àmbit laboral** que, entre d'altres qüestions, abordin aquells elements que també contribueixen a la pobresa laboral i a la desigualtat per raó de sexe, **com són aquelles que tenen a veure amb la parcialitat involuntària**. Les dades mostren, any rere any, com les dones presenten una major discriminació respecte als homes també en allò relatiu a la baixa intensitat en el treball i la parcialitat. Fonamentalment, aquest menor volum d'hores de treball assalariat per part de les dones presenta un caràcter involuntari i va lligat a una **desigual distribució de les tasques de cura**, que encara s'assumeixen de manera majoritària per part de les dones així com també és afavorit pel fet de que les **dones percebeixen salaris més baixos que els homes**. Aquesta desigualtat també es concreta de manera molt específica en un major ús dels contractes a jornada parcial per part de les dones, qüestió que condiciona els seus salaris actuals, la cotització posterior (amb els seus efectes negatius sobre la quantia de les prestacions) així com també minva les possibilitats de promoció professional. A més, **cal aprofundir en aquells elements de caràcter estructural i cultural, que també tenen a veure amb la distinta consideració social i salarial de les ocupacions en funció de si es considerem masculines o femenines**, així com dotar-nos de mecanismes per fer efectiva les possibilitats de conciliació laboral i familiar. En definitiva, cal remoure tots aquells obstacles que generen aquesta discriminació de les dones al mercat de treball. En aquest context, **l'extensió dels plans d'igualtat poden jugar un paper clau** en la millora de la qualitat de l'ocupació de les dones.
- **Cal redoblar els esforços en matèria de polítiques d'habitatge**. Les despeses associades a l'habitatge, ja siguin en la seva modalitat de compra com en la de lloguer, capturen una proporció desmesurada de la renda disponible de les llars catalanes i, per tant, **tenen una incidència directa en la pobresa**, també per aquelles persones que treballen i tenen un salari. En aquest context, propostes consensuades en l'àmbit de la concertació com les que formen part de l'informe del CTEESC anomenat "El dret a l'habitatge" constitueixen una bona base per començar a abordar de manera seriosa i integral l'accés a l'habitatge, des d'una base d'ampli consens social. També suposa una bona finestra d'oportunitat el recent anunci del desbloqueig dels obstacles polítics per poder implementar a Catalunya la limitació de preus de manera efectiva pels habitatges en règim de lloguer, que permetia la Llei 12/2023 pel dret a l'habitatge però que encara estava pendent de ser aplicada en tot el seu potencial mentre que el Govern estatal no publicués l'índex de preus de referència, que ha de permetre als governs autonòmics l'aplicació de la limitació de preus. Aquest índex però hauria de ser més acurat en la seva elaboració per recollir millor el preu de mercat real dels habitatges, per tal de garantir una millor eficàcia d'aquesta política.
- **Cal continuar aprofitant la finestra d'oportunitat que suposen els instruments de finançament d'àmbit europeu vinculats al Next Generation**.

Fins el 2026 aquests fons continuen vigents i es concreten en el finançament de molts programes que ens haurien de permetre millorar el nostre teixit productiu, orientant-lo cap a sectors de futur, en que l'ocupació de qualitat sigui la norma, com ara aquells relacionats amb les noves tecnologies o els treballs relacionats amb el medi ambient. També cal tenir en compte que entrem en un nou context macroeconòmic a nivell europeu, amb unes noves regles fiscals i en un escenari en que s'estan procedint a retirar progressivament els estímuls que es van implementar durant la gestió econòmica de la crisi sociosanitària derivada de la pandèmia provocada per la COVID-19. Finalment, **cal denunciar que encara persisteixen les polítiques monetàries del Banc Central Europeu, que aborden la inflació amb un enfocament molt qüestionable i ineficient**, amb una política de pujada dels tipus d'interès, que encareix i –per tant, dificulta el seu accés– el crèdit per a les famílies i la inversió per a les empreses.

Finalment, no podem deixar de reclamar el compliment dels acords concrets en el marc del Consell de Diàleg Social així com la millora del marc fiscal, on encara hi ha molt marge per millorar la recaptació, especialment en allò relatiu a la fiscalitat de les empreses (per exemple, en l'impost de societats).

Bibliografia utilitzada

- Agència Pública de Formació i Qualificació Professionals de Catalunya (2023). Informe general de prospectiva 2023-2026. Generalitat de Catalunya. Disponible a:
<https://fp.gencat.cat/ca/arees/Prospeccio-de-necessitats-de-formacio-i-qualificacio-professionals/informe-general-de-prospectiva-2023-2026/>
- Arencibia, A (2021). *Review of the European Central Bank's monetary policy strategy*. Boletín Económico, 3/2021, p.35-38. Banco de España. Disponible a:
<https://www.bde.es/f/webbde/SES/Secciones/Publicaciones/InformesBoletinesRevistas/BoletinEconomico/21/T3/Files/be2103-it-Box4.pdf>
- Banc Central Europeu (2021). *ECB's Governing Council approves its new monetary policy strategy*. Press release. 8 de juliol. Disponible a:
<https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2021/html/ecb.pr210708~dc78c-c4b0d.en.html>
- Banc Central Europeu (2023). *Decisiones de política monetaria*. 14 de diciembre. Disponible a:
<https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2023/html/ecb.mp231214~9846e62f62.es.html>
- Banco de España (2023). *Análisis de los efectos sobre los mercados financieros y de la energía de los conflictos de Oriente Próximo*. Informe de estabilidad financiera. Otoño 2023. Disponible a:
https://www.bde.es/f/webbe/Secciones/Publicaciones/InformesBoletinesRevistas/InformesEstabilidadFinancera/23/IEF_Otono2023.pdf
<https://repositorio.bde.es/bitstream/123456789/17645/1/be2103-it-Box4.pdf>
- Barceló et al. (2021). *Los efectos del salario mínimo interprofesional en el empleo: nueva evidencia para España*. Documentos ocasionales, nº 2113. Banco de España. Disponible a:
<https://www.bde.es/f/webbde/SES/Secciones/Publicaciones/Publicaciones-Seriadas/DocumentosOcasiones/21/Fich/do2113.pdf>
- Card, D., Krueger, A. (1993). *Minimum wages and employment: a case study of the fast-food industry in New Jersey and Pennsylvania*. *American Economic Review*. Vol. 84. September 1994.
- Card, D (2023). *La subida del salario mínimo no crea ni destruye valor, solo lo redistribuye*. El País, 7 de març.
- Cárdenas, L. (2020). *La segmentación laboral durante la recuperación económica: empleo atípico y rotación*. Cuadernos de relaciones laborales. Núm. 38. Volumen 1. En monogràfic "Empleo, edad y género: el impacto de las reformas y el necesario debate sobre el futuro de las relaciones laborales". Ediciones Complutense.

- CCOO (2019). La subida del salario mínimo en 2019. Una visión territorial y por federaciones de CCOO. Gabinet econòmic de CCOO.
- CCOO (2023a). *Los beneficios empresariales impulsan y enquistan la inflación..* Disponible a:
<https://www.ccoo.es/7479d092ff3a86819d416afcdec209000001.pdf>
- CCOO (2023b). *Salarios y excedente empresarial en la contabilidad nacional.*
- CCOO (2023c). Análisis del impacto del incremento del salario mínimo interprofesional a 1.080 euros. Disponible a:
<https://www.ccoo.es/55063b9ffec1e072c07840cd1b15d41c000001.pdf>
- CCOO (2022). *Análisis de la inflación. Los beneficios empresariales impulsan la escalada de precios.*
- CCOO de Catalunya (2023). *Una aproximació a la pobresa en el treball.* Març de 2023. Disponible a:
<https://www.ccoo.cat/wp-content/uploads/2023/03/informe-aproximacio-pobresa-en-el-treball.pdf>
- CCOO de Catalunya (2023). *L'habitatge tenia un preu. Història, lectures i números a fer per garantir el dret a l'habitatge a Barcelona.* Disponible a:
<https://www.ccoo.cat/wp-content/uploads/2023/06/informe-lhabitatge-tenia-un-preu.pdf>
- Comisión Asesora para el análisis del SMI (2022). *II Informe de la Comisión Asesora para el análisis del SMI.* Diciembre, 2022. Ministerio de Trabajo y Economía Social.
- Consell de Treball, Econòmic i Social de Catalunya (2023). *Memòria socioeconòmica i laboral de Catalunya 2022.* Disponible a:
<https://ctesc.gencat.cat/noticies/11416855.html>
- Consell Econòmic i Social d'Espanya (CES, 2023). *Memoria sobre la situación socioeconómica y laboral. España 2022.*
- Cuadrado, M.P. (2023). *Un análisis de la evolución de las horas trabajadas por ocupado en España: desarrollos tendencias y evolución reciente.* Boletín económico 2023/T1. Banco de España.
- De la Rica et al. (2021). *El impacto de la subida del salario mínimo interprofesional en la desigualdad y el empleo.* Fundación Iseak. Informe 2021/6. Diciembre 2021. Disponible a:
<https://iseak.eu/wp-content/uploads/2022/11/el-impacto-de-la-subida-del-salario-minimo-interprofesional-en-la-desigualdad-y-el-empleo-2022-11-15-el-impacto-de-la-subida-del-salario-minimo-interprofesional-en-la-desigualdad-y-el-empleo-4.pdf>

- Delle Femine, L (2023). *Así es el nuevo marco europeo para reducir la deuda y el déficit. ¿Qué cambia? ¿Será más flexible?*. El País. 21 de diciembre.
- Domínguez-Olabide, P (2022). *¿A qué nos referimos cuando hablamos de pobreza laboral? Una aproximación conceptual*. SIIS - Servicio de Información e Investigación Social.
- FACUA (2023). *El aceite de oliva virgen extra se ha encarecido un 69% de media en los supermercados a lo largo del último año*. Disponible a: <https://facua.org/noticias/el-aceite-de-oliva-virgen-extra-se-ha-encarecido-un-70-de-media-en-los-supermercados-a-lo-largo-del-ultimo-ano/>
- Fernández-Villaverde, J. (2023). *Qué nos dice la industria de los semiconductores del futuro de la economía*. El Confidencial, 8 d'abril. Disponible a: https://blogs.elconfidencial.com/economia/la-mano-visible/2023-04-08/futuro-economia-microchips_3607191/
- Generalitat de Catalunya (2019). *El salari mínim de referència català: estimació i incidència potencial*. Departament d'Economia.
- Generalitat de Catalunya estadístiques de construcció i mercat immobiliari (2023). Disponible a: https://habitatge.gencat.cat/ca/dades/indicadors_estadistiques/estadistiques_de_construccio_i_mercat_immobiliari/index.html
- Granell et al (2022). *The short-term impact of the minimum wage on employment. Evidence from Spain*. Serie Documentos de Trabajo 10/2022. IAES, Universidad de Alcalá.
- Lanau, A. i Lozano, M (2022). *Entrar y salir de la pobreza laboral en España. Desigualdad y pacto social, informes divulgativos*. Mayo 2022. El Observatorio Social. Fundación La Caixa.
- Larrouy, D (2023). *La gran banca dispara su beneficio hasta un nuevo récord de 19.761 millones gracias a la subida de tipos*. El Diario.es. 31 d'octubre de 2023. Disponible a: https://www.eldiario.es/economia/gran-banca-dispara-beneficio-nuevo-record-19-761-millones-gracias-subida-tipos_1_10644510.html
- Observatorio de Márgenes Empresariales (2023). *Nota de prensa del segundo trimestre de 2023*. Disponible a: https://www.bde.es/f/webbe/INF/MenuHorizontal/Observatorio_margenes_empresariales/20231010NPObservatoriodeMargenes2T.pdf
- Pacce, M. et al. (2021). *El papel del coste de los derechos de emisión del CO₂ y del encarecimiento del gas en la evolución reciente de los precios minoristas de la electricidad en España*. Banco de España. Disponible a: <https://repositorio.bde.es/bitstream/123456789/17351/1/do2120.pdf>

